

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Karin Kalson-Repp

ABIMATERJAL PÕLVA LASTEAED LEPATRIINU ÕPETAJATELE PUUDE
AASTARINGSEKS KÄSITLEMISEKS 6-7AASTASTE LASTEGA

bakalaureusetöö

Juhendaja: Marianne Olbrei

Läbiv pealkiri: abimaterjal puude käsitlemiseks

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Marianne Olbrei, mag

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Irja Vaas, mag

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Abimaterjal Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajatele puude aastaringseks käsitlemiseks
6-7aastaste lastega

Resüme

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajatele abimaterjal puude aastaringseks käsitlemiseks. Abimaterjal sisaldab tegevusjuhiseid õpetajatele õppekäikude läbiviimiseks erinevatel aastaegadel ning töölehti lastele õpitu kinnistamiseks. Lisaks oli eesmärgiks saada ekspertidelt tagasisidet koostatud abimaterjalile ja neid soovitude põhjal täiendada. Abimaterjali koostamisel lähtuti Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008) ja Põlva lasteaed Lepatriinu õppekava (2013) õppe- ja kasvatusesmärkidest. Viidi läbi tegevusuuring ja andmeid koguti uurijapäevikut täites, lastelt tagasisidet saades ning eksperte intervjuerides. Uuriija viis läbi õppekäigud 6-7aastaste lastega, et näha, kuidas saavad lapsed tööjuhenditest aru ning saada tagasisidet tegevustele. Oma hinnangu abimaterjalidele andsid neli Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajat. Ekspertid leidsid, et abimaterjal täidab oma eesmärgi ning on sobilik puude käsitlemiseks 6-7aastaste lastega. Ekspertide poolt tehtud soovitude põhjal on uurija teinud abimaterjalis parandusi ja täiendusi.

Märksõnad: õuetegevused koolieelikutele, abimaterjal õpetajatele

Teaching aids for the teachers of Põlva Pre-school Lepatriinu in order to teach the topic of trees throughout the year.

Abstract

The aim of this BA paper was to compile material for the pre-school teachers. The topic is „Trees throughout the year“. The teaching aid contains operating instructions for teachers during the study tours in different seasons and also worksheets for children. The paper had another aim – to get feedback from the experts and improve the teaching materials according to their recommendations. The compiling of the teaching materials was based on National Curriculum for Pre-school Child Care Institutions (2008) and on the goals of the curriculum of the pre-school Lepatriinu. The researcher organized educational tours for 6-7-year old children. During these tours she wanted to see how well the children understand instructions and also receive feedback on different activities. Four teacher of Põlva Pre-school Lepatriinu evaluated these teaching materials. In the opinion of the experts the materials serve their purpose and are suitable and useful for teaching the topic on trees.

Keywords: outdoor activities for preschool, guidance material for teachers

Sisukord

Sissejuhatus	4
<i>Looduse tähtsus lapse arengus .....</i>	<i>5</i>
<i>Õpetaja osatähtsus looduse tutvustamisel .....</i>	<i>6</i>
<i>Õuealal läbiviidavad tegevused.....</i>	<i>8</i>
<i>Õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade vahelised seosed .....</i>	<i>10</i>
<i>Abimaterjali koostamise alused .....</i>	<i>12</i>
<i>Vaatluspunktid.....</i>	<i>13</i>
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused .....</i>	<i>14</i>
Metoodika	15
<i>Valim .....</i>	<i>16</i>
<i>Mõõtevahend .....</i>	<i>17</i>
<i>Protseduur .....</i>	<i>17</i>
<i>Andmeanalüüs .....</i>	<i>18</i>
Tulemused	19
Arutelu	23
Tänu sõnad	27
Autorsuse kinnitus	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisad	

Sissejuhatus

Rikkaliku loodusega õuealal tegutsemine ja mängimine suurendab lastel oluliselt mootorset võimekust ning keskendumisvõimet (Grahm, 2009). Looduses tegutsemine aitab arendada peale vaimsete võimete ka kõlbelisi, esteetilisi ning intellektuaalseid tundeid (Käis, 2004). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) valdkonnas „Mina ja keskkond“ püstitatud eesmärkides on kirjas, et laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi ning märkab muutusi looduses. Juba seitsme aastane märkab detaile ja seoseid ning orienteerub paremini oma teadmistes, varasemaga seoste loomiseks vajab aga täiskasvanu abi (Männamaa & Marats, 2009). Õpetaja peab olema lastele eeskujuks, sest lapsed peegeldavad tema tegutsemist ja suhtumist loodusesse (Dahlgren & Szccepanski, 2006; Shooter, Paisley, & Sibthorp, 2010).

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel suunatakse last ümbritsevat märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ja aistingute abil (Koolieelse lasteasutuse..., 2008). Õues õppimine ei tähenda toas läbiviidavate tegevuste õue viimist, vaid õppe- ja kasvatustegevus on õuekeskkonnale orienteeritud (Tuuling, 2013). Õppimist tuleb alustada sellest, mis asub lapsele kõige lähemal – kodukoha loodusest (Käis, 1989; Koolieelse lasteasutuse.....,2008). Lasteaia õuealal olevad võimalused loodustegevuste läbiviimiseks jäetakse tihti kasutamata (Kos & Jerman, 2013). Tuginedes varasematele uurimustele (Link, 2013; Pavlenko, 2014; Ristov, 2012) ning läbitöötatud kirjandusele, selgub, et lasteaiaõpetajad peavad õuetegevusi oluliseks ning loodusteemade käsitlemisel abimaterjale vajalikeks ja kasutavad neid oma töös lastega.

Käesoleva töö autor töötab Põlva lasteaias Lepatriinu, mille õuealal kasvab palju erinevaid leht- ja okaspuid, mida 6-7aastased lapsed peaksid tundma. Õppetegevuse käigus on selgunud, et paljud koolieelikud ei tunne vajalikul määral lasteaia õuealal kasvavaid puid, sest õpetajad ei ole antud teemale piisavalt tähelepanu pööranud. Sellele tuginedes esitab uurija eesmärgiks koostada abimaterjal Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajatele puude aastaringseks käsitlemiseks, mis toetaks õpetajat õppe- ja kasvatustöö planeerimisel.

Bakalaureusetöö teoreetilises osas antakse ülevaade looduse tähtsusest lapse arengus, erinevatest õppe- ja kasvatustegevustest ning valdkondade vahelistest seostest. Töö uurimuslikus osas tuuakse välja ülevaade ekspertide hinnangutest koostatud abimaterjalile. Kuna antud töös on looduse tähtsus lapse arengus väga oluline, siis järgnevas peatükis peatutaksegi sellel.

Looduse tähtsus lapse arengus

On tähele pandud, et järjest vähem aega veedavad lapsed õues (Kos & Jerman, 2013; Oja, 2008). Juba tervislikel põhjustel tuleks rohkem õues viibida, sest õuetegevused ja liikumine väljas on kasulikud nii tervisele, liikumismeele arengule, samas ka õppimisele (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008; Dahlgren & Szczepanski, 2006). Looduses õppimise kaudu on võimalik kokku viia teoreetiline, arutlev, kui ka praktiline teadmiste omandamine (Dahlgren & Szczepanski, 2006).

Lapse areng sõltub teda ümbritsevast kasvukeskkonnast (Bilton, 2010; Dahlgren & Szczepanski, 2006; Hujala, 2004; Häindkind & Kuusik, 2009; Kos & Jerman, 2013). Koolieelikud on jutukad ja tahavad palju küsida (Männamaa & Marats, 2009). Kuulates teiste küsimusi, õpitakse enda mõtteid väljendama sõnaliselt ja selle läbi aru saama, et nähtust ja kuuldust on võimalik saada erinevaid kogemusi ning ka sõnastada võib seda igauks omamoodi (Kikas, 2008; Kivi & Sarapuu, 2005).

Kui laps midagi teeb, kasutab ta oma erinevaid meeli just temale omasel moel (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008; Dahlgren & Szczepanski, 2006). Õppimise ajal talletuvad mälu pildid, mis on seoserikkamad ja püsivad seetõttu kauem meeles (Wilson, 2008). Maailmast aru saamiseks peab laps ümbritsevat märkama ja mõistma. Esikohal on tajuprotsess, kus ta uurib ja tutvub keskkonnaga. Nähes mõnda tuttavat eset, tulevad meelde mõned detailid või tunnused, mis otseselt tajutavad ei ole (Karlep, 1998).

Kuueaastase lapse kujutlusvõime ja loovus suurenevad, mille tulemusena uued kogemused innustavad veel rohkem midagi teada saama (Männamaa & Marats, 2009). Läbi kogemuste kujuneb mõtlemine ja kogemusi saab teistega koos tegutsedes (Hujala, 2004). Kogemuste kaudu õpib laps tundma looduse reegleid ja seaduspärasusi. Tahtelise tähelepanu suunamiseks peab lastes huvi äratama ja huvi saab tekkida siis, kui ise uurida ja õpitav on seotud igapäevaeluga (Timoštšuk, 2005). Laste tähelepanu hajutavad rohkem õppekäigud võõrasse keskkonda, tuttavas ja igapäevases keskkonnas mõjutavad kõrvalised tegurid laste tundeid ja taju vähem (Gustavson, 2004; Timoštšuk, 2005; Vienola, 2003). Juba Eilart (1986) on öelnud, et lapsel on tuntud kohas uut avastada ja muutusi märgata kergem kui tundmatus.

Mida laps näeb, kuuleb või mõne muu meelega tajub ei jää meelde pikaks ajaks, oluliseks muutub see tema jaoks siis, kui see on seotud varasem saadud teadmise, igapäevase elu või hetkevajadusega (Timoštšuk, 2010). Keskkond, mis soodustab õppimist, peab olema positiivne, julgustav ja stimuleeriv (Männamaa & Marats, 2009). Juba meie esivanemad lootsid puudest näha midagi enda sarnast, usuti, et iga üksik puu elab inimlikku tundeelu

(Raal, 2012). Kui laps õpib looduses olevat võrdlema oma elu, tegevuse ja vajadustega, annab see talle emotsionaalse tausta ning jääb paremini meelde (Timoštšuk, 2010).

Loodus pakub võimalusi terviklikuks arenguks ning erinevaid tundeid tekitavad lõhna-, värvi-ja vormielamused (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008; Norman, 2005; Wilson, 2008). Laps hakkab loodust väärtustama ja hoidma siis, kui on omandanud teadmisi loodusest ja seal toimivatest seostest (Norman, 2005). Suuremad on võimalused arendada lapses hoolivat suhtumist loodusesse, mida rohkem positiivseid kogemusi ta looduses olles kogeb (Wilson, 2008).

Laps saab teada, mis on keelatud, mis lubatud ja millised võivad olla tagajärjed tegevusele looduses. Tuleb teada ja tunda piire, et saada sinasõbraks loodusega. Looduses käies peame teadma, et saame loodust mõjutada ja ka vastupidi. Mida rohkem teadmisi laps koos kogemustega loodusest saab, seda teadlikumaks ta muutub (Raadik, 2009). Juba meie esivanemad tundsid neid ümbritsevat loodust ja austasid seda. Loodusest võeti nii palju kui hetkel oli vaja ja samas hoolitseti selle eest, et sama palju ka tagasi antakse (Haavik, 2006; Raal, 2012; Tuuling, 2013).

Erinevate eesmärkide saavutamiseks on looduses käimine üheks võimaluseks. Eesmärk võib olla ka kontakt vaba loodusega, sest last saab loodutunnetuse kaudu innustada ning edasi arendada (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008). Kokkupuude looduse ja tegelikkusega on parim emotsionaalse intelligentsuse andmise keskkond. Õpetajad ja lapsed, kes viivad õppetööd tihti läbi õues on rahulikamad, tervemad, tähelepanelikumad ja tasakaalukamad (Raadik, 2010; Tuuling, 2013). Seepärast laps, kes on väikesest peale loodust tundma õppinud ja palju looduses mänginud tunneb täiskasvanuna looduse vastu suuremat huvi ja temas kujunevad loodussäästlikud hoiakud (Norman, 2005; Tuuling, 2013). Seetõttu tuleb järgnevas peatükis juttu õpetaja olulisel rollil looduslaste väärtuste kujundamisel.

Õpetaja osatähtsus looduse tutvustamisel

Paljud lapsed veedavad oma pikad päevad lasteaias, ning see, millele õpetaja seal tähelepanu pöörab, või millele pööramata jätab, mõjutab laste maailmapildi kujunemist (Sarap & Turro, 2014). Looduse vastu huvi tekitamine ei ole seotud kindla aastaajaga, sellega võib tegeleda aasta läbi, vaja on ainult aega ja keskendumist (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008; Timoštšuk, 2010). Käis (1989) rõhutab, et õpetaja ülesanne on luua tingimused, anda vahendid, materjalid, juhised ning vajadusel abistada ja toetada.

Läbi enda kogetu peaks laps jõudma lihtsate elutõdedeni ja väärtushinnanguteni (Norman, 2005; Raadik, 2009; Timoštšuk, 2005). Last tuleb suunata, et ta märkaks inimtegevuse mõju

ümbritsevale ja taipaks, et igapäevaelu on seotud mitmete keskkonnaprobleemidega. Looduses olevat tuleks õpetada võrdlema enda elu ning tegevuse ja vajadustega, see annab erinevaid emotsioone ning kogetu jääb paremini meelde (Timoštšuk, 2010). Tuleb esitada selliseid küsimusi, mis panevad lapsi mõtlema ja samas tuleb väärtustada ka lapse poolt esitatud küsimusi, sellest tuleneb laste edaspidine iseseisev mõtlemisvõime ning arutlusoskus (Fisher, 2004). Arutlemisoskuse kujundamise olulisust on rõhutanud ka Hallap ja Padrik (2008), väites, et erinevate probleemide lahendamise kaudu toetatakse lapse sotsiaalset arengut.

Õpetaja peab meeles pidama pedagoogilisi põhinõudeid, et tegevused oleksid jõukohased, elulähedased ning alustatakse lähemalt ja alles siis minnakse kaugemale (Norman, 2005). Laste kogemusi rikastab õpetaja, kes suudab näha õpetatavat avaramalt ja kasutab praktilist tegevust (Tuuling, 2013). Õpetaja roll on luua lastes pidevalt positiivsete tunnete kogemise võimalusi ning läbi selle aidata jõuda uute teadmiseni (Timoštšuk, 2010). Brügge, Glantz ja Sandell (2008) lisavad, et õpetaja peab olema paindlik ja õues õppetööd läbi viies teadlik, et kõik planeeritu ei pruugi õnnestuda. See omakorda võib muuta tegevuse õpetlikuks, põnevaks ja lõbusaks.

Luues seoseid õppeainete vahel võib õpetaja puude tundmaõppimisel kasutada erinevaid kogemusi. Mida rohkem oskusi ja võimeid laps ülesande lahendamisel kasutab, seda rikkalikumad seosed lapse ajus sünnivad. Lastele tuleb tutvustada erinevaid võimalusi selleks, et maailma näha ja ise oma kogemustest mustreid joonistada (Fisher, 2005). Lastele loodust hoidvat suhtumist kujundades ei peaks õpetaja piirduma keeluga, et puude oksid ei tohi murda, vaid selgitama, miks nii ei tehta (Timoštšuk, 2010).

Last tuleb väärtustada kui kordumatut loojat ja ise mõtlejat ning toetada tuleb tema eneseväljendust. Kui õpetaja väärtustab last ja tema vaba loomingut, õpib laps ka iseennast, enda ümber olevat keskkonda ning teiste loomingut väärtustama (Vahter, 2010). Suurendama ja süvendama peab õpetaja oma teadmisi õuesõppe mõjust õppimisele ning inimeste suhtumistele (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Mürsepp (2010) lisab, et täiskasvanu sõna ja tegu, samuti kehakeeles ja ütluses väljendatu, on lapsele oluline ning see peaks olema kooskõlas.

Õpetaja on lastele eeskujuks ja tema loodust hoidev käitumine ning loodushuvi toetab laste uudishimu ning loodust säästvaid hoiakuid (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009; Shooter, Paisley, & Sibthorp, 2010; Timoštšuk, 2010). Seetõttu on vabas õhus tegevusi juhtides oluline olemas olla, kuid mitte kõike teada ja teha (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008). Lasteaia õuealal on palju avastamisväärsust, et lapsed keskenduksid

uuritavale, tuleb kasutada mängulisi võtteid ja eakohaseid töövahendeid (Timoštšuk, 2010). Järgnevas peatükis antakse ülevaade õuealal läbiviidavatest tegevustest.

Õuealal läbiviidavad tegevused

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas erinevaid tegevusi lõimides. Thomase ja Hardingi (2011) väitel on õuekeskkond väga hästi kohandatav laste vajadustega erinevate tegevuste jaoks. Koolieelik on suuteline tegema korraga mitut tegevust ja samas keskenduma rohkem kui ühele eesmärgile korraga (Männamaa & Marats, 2009). Õueelu pakub väljakutseid, pannes proovile meie loomingulisuse, võime probleeme lahendada ning näha looduses erinevaid võimalusi (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008). Me soovime, et lapsed oleksid oma tegevustes loovad ja vabad, aga seda ei saa juhtuda, kui me ei ole last suunanud ja tema arenguprotsessi selles suunas juhtinud. Seetõttu peaks igapäevase õppe- ja kasvatustegevuse planeerimisel tähelepanu pöörama ka erinevatele õuetegevustele (Tuuling, 2013). Järgnevalt on välja toodud vaatluspunktides läbiviidavad tegevused.

Õppekäik. Õppekäik on põhiline õppetöö vorm looduse tundmaõppimiseks ja peaks algama lähimast ümbrusest (Masing, Rebane, & Pae, 2001). Õppekäike kavandades ei tohiks tähelepanu pöörata ainult teadmiste omandamisele ja laste motiveerimisele, vaid lapsed ise peaksid tegutsema uurides ja järeldusi tehes (Timoštšuk, 2005). Lapsel võib tekkida soov puu tüve nuusutada, silitada, kuulata ning tüvel olevad muhud, lohud ja mustriid võivad saada lapse mängus teise tähenduse (Tuuling, 2013). Õppekäikudel võib anda lastele rühmatööd, kui ka individuaalseid ülesandeid ning pärast üheskoos õpitud teadmisi kinnistada (Masing, Rebane, & Pae, 2001). Norman (2005) teeb ettepaneku enne õppekäiku lastelt uurida, mida nad antud objektist juba teavad ja mida veel teada tahavad. Talvel puu juurde õppekäigule minnes saab lastelt küsida, milline nägi puu välja sügisel ja milline on praegu.

Vaatlus. Vaatlus on õpetuse alus ja vaatlemiseks on vaja anda aega ja isetegevust, ülesanded peaksid olema jõukohased ning konkreetsed. Rohkem tuleks kasutada hindamist silma ja käega, mõõtmist, kaalumist ja loendamist. Puud vaadeldes tuleb kõigepealt tähelepanu pöörata tervikule ja siis osade kaupa vaadelda. Kui vaadeldavad esemed mõjuvad otseselt laste meeltele, alles siis saavad tekkida kujutlused (Käis, 1989). Õues läbiviidavad vaatlused mõjutavad last emotsionaalselt tugevamini ja aitavad tekkinud mõtteid välja öelda. Kui vaatluse käigus tekivad küsimused, saab neid küsida õpetajalt või rühmakaaslastelt (Kivi & Sarapuu, 2005).

Õues on võimalik läbi viia plaanipärast organiseeritud vaatlust, mis on õpetaja poolt ette planeeritud või väljaspool tegevust toimuvat juhuslikku vaatlust, mis viiakse läbi siis, kui selleks tekib võimalus (Pokk, 2010). Timoštšuk (2005) rõhutab, et ükskõik millist vaatlust kasutada, tähtis on see, et laps õpiks loodust uurima ning panema tähele muutusi ja seoseid. Luubiga puud uurides leiab laps palju uut ja huvitavat, mida saab teistega jagada, samas ka joonistada.

Katse. Õpikogemuste mitmekesistamiseks on vaja teha katseid (Raadik, 2009), mille eesmärgiks on kogeda loodusega seotud nähtusi (Timoštšuk & Vinter, 2010). Tuleb valida sellised katsed, mida laps suudab jälgida ja mille läbiviimiseks kulub vähe aega (Timoštšuk, 2005). Katsed ja uurimised tekitavad uudishimu, mis on aluseks huvide arengule (Tõhk, 2010). Laps näeb looduses käies elusorganismide arengut ja kasvu (Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009) ning oluline on, et ta vaataks ja mõtleks samal ajal (Fisher, 2005). Enne katse algust oletavad lapsed, milline võiks olla katse tulemus ja pärast katset vaadata, kas oletus läks täide, kas kõik said ühesugused tulemused ning selle üle arutleda.

Mäng. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) järgi on mänguoskus kõigi üldoskuste ja õppe- ning kasvatustegevuste eri valdkondade oskuste ning teadmiste arengu alus. Ka looduskeskkonnaga tutvumise üheks meetodiks on mäng, läbi mille saab laps oma loovust ja kujutlusvõimet kasutada (Canning, 2013; Vienola, 2003) ning maailma mõista ja kogeda (Ugaste, Tuul, & Väk, 2009). Loodus pakub erinevaid võimalusi õppimist mänguliselt läbi viia ja erinevaid mängutüüpe kasutada (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008; Wilson, 2008).

Ka küsimuste esitamine on üks laste mängu osa, mille järgi on näha, et lapsed arutlevad ja mõtlevad tegelikkuse üle, arvates teisiti. Mäng arendab lapsi sotsiaalselt, füüsiliselt kui ka kognitiivselt (Niilo & Kikas, 2008). Aktiivne tegutsemine aitab lastel paremini sotsialiseerida (Bilton, 2010; Dahlgren & Szczepanski, 2006), koosmäng omakorda võimaldab jõuda ühiste mõistmisteni (Hujala, 2004). Õues saab mängida erinevaid rollimänge, sõnamänge, rütmimänge ning liikumismänge, mis aitavad kaasa usalduse ja turvalisustunde arengule rühmaliikmete seas.

Töölehtede täitmine. Töölehe peamiseks ülesandeks on õpitu kinnistamine läbi kordamise. Samas juhendite sõnastus töölehel peab olema arusaadav ja lihtne (Käis, 2004). Töölehti võivad lapsed täita ise või vajadusel õpetaja abiga, täita võib nii õues, kui ka toas. Töölehel saab laps lugeda, kirjutada, joonistada, kui ka arvutada, ning pärast lehed raamatuks kokku köita.

Mõistatused ja vanasõnad. Juba väiksest peale on pandud lapsi mõistatusi lahendama, et neile asjadevahelisi seoseid õpetada ja ümbritsevat maailma koos mõtestada. Mõistatuste kaudu on läbi aegade tutvustatud ja õpetatud asju ja nähtusi meie ümber (Tomingas & Villo, 2014). Vanasõnade ja mõistatuste kasutamine on lastele palju huvitavam, kui lihtsalt kirjeldav tegevus. Sissejuhatuseks mõistatuste esitamine tekitab lastes äraarvamisrõõmu.

Muistendid. Oluline osa meie haridustraditsioonist on folkloorne pärand muistendite ja muinasjuttude näol, mida saab elus hoida ja edasi kanda ka õues õppides (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008). Raal (2012) lisab, et lugeda võib palju erinevaid muistendeid ja rahvapärimusi, moraal on neis ikka üks: metsa ja puudega tuleb arvestada nagu kaasinimestega.

Jutu kuulamine. Lapse huvi määrab ära selle, mida ta juttu kuulates märkab ja mis meelde jääb (Padrik & Hallap, 2008), jutt peaks olema lapsele tuttavast valdkonnast (Kivi & Sarapuu, 2005). Tähtis on loo sündmustik haaravalt edasi anda ning jutustades ja lastele silma vaadates on lihtsam tänapäeva lapsi kaasa haarata (Müürsepp, 2010). Peale jutu kuulamist peaks toimuma arutelu (Padrik & Hallap, 2008) ning küsimuste põhjal vastates ei ole oluline sõna-sõnaline vastus, vaid mõtte edasiandmine (Uibo & Voltein, 2010). Peale arutelu ja küsimustele vastamise saab kuulnud juttu ka dramatiseerida, kus laps saab ennast loovalt väljendada ja õues rollimängu mängida.

Seetõttu, et valdkonna Mina ja keskkond üheks sisuks on looduskeskkond, lõimitakse see kõigi teiste valdkondadega.

Õppe- ja kasvatustegevuste valdkondade vahelised seosed

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et tegevused ainevaldkondade vahel peavad olema lõimitud ja mängulised. Männamaa ja Maratsi (2009) hinnangul on koolieeliku areng väga kiire erinevates valdkondades, mis aitab teda kooliks ette valmistada. Timoštšuk (2010) rõhutab, et teadmisanu ja avastamisrõõm on lapsele omased hoiakud, mis toetavad loodusteaduste õpimotivatsiooni ka edaspidi. Järgnevalt vaadeldakse looduskeskkonna lõimimist teiste ainevaldkondadega lähemalt.

Mina ja keskkond – See valdkond annab teistele valdkondadele temaatilise sisu (Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009). Läbi selle ainevaldkonna peaksid lapsed ise jõudma järeldusteni (Tuuling, 2013). Erinevatel aastaagadel saab vaadelda puudega toimunud muutusi ja selle üle arutleda, puud saab kirjeldada kasutades meeltega tajutavaid omadusi, puude lehti saab korjata ja kuivatada (Timoštšuk, 2005). Kivi ja Sarapuu (2005) on samuti

leidnud, et kordusvaatluste kaudu saab laps võrrelda nähtut varasematel vaatlustel tähelepanuduga.

Keel ja kõne – Tervikliku pildi kujunemisele aitab kaasa lapse kõne, mida ta kasutab selleks, et saada juba olemasolevatele teadmistele tagasisidet (Hallap & Padrik, 2008). Laps õpib paremini lugema ja kirjutama, mida suurem on tema sõnavara (Tulviste, 2008), piisavat sõnavara vajab laps suhtlemiseks ja ümbritseva kirjeldamiseks ning läbi loodusõpetuse õpib laps nähtusi, objektide tähendusi ning nimetusi (Tärn, 2010). Hallap ja Padrik (2008) on seisukohal, et kõnearendus ei tohi piirduda ainult keele ja kõne valdkonna tegevustega.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et lapsele tuleb õpetada lugemise ja kirjutamise esmaseid oskuseid. Tuginedes eelnevale õpitakse koolieelses eas tähti mänguliselt, õues saab jalajälgedega tähti kirjutada ja siltidelt sõnu lugeda (Kalimulina, 2006). Lapsele saab anda ülesandeid otsida puid, mis hakkavad mingi kindla tähega, sõnu saab laduda nii käbidest, okstest, kui ka lehtedest (Tuuling, 2013). Selliselt mängides ja sõnu ladudes omandab enamus lapsi lugemise ja kirjutamise põhitõde (Kalimulina, 2006).

Matemaatika – Lasteaias on matemaatikaõpetuse ülesandeks õpetada lapsi ümbritsevate esemete ja nähtuste maailmas orienteeruma ning looma alus arvudeõpetusele. Oskus seoseid ja ideid kirjeldada võimaldab õppida paremini uusi mõisteid (Palu, 2008). Laps loob seoseid ja avastab huvitavat matemaatikat end ümbritsevast maailmast, kui õpetaja loob selleks olukordi (Kalimulina, 2006). Rühmitamiseks, loendamiseks, järjestamiseks, kui ka mõõtmiseks võib kasutada lehti, oksid ja vilju, läbi mille saame muuta õppe- ja kasvatustöö mitmekülgsemaks (Timoštšuk, 2005).

Kunst – Kunstitegevusi viiakse läbi ka õues ning kunstitöö loomiseks kasutatakse erinevaid vahendeid (Koolieelse lasteasutuse..., 2008). Loodus on suurepärane koht kunstitegemiseks, kus õpetaja saab lapsi suunata märkama looduslikke materjale, nende omadusi ja millises keskkonnas neid leidub (Saarso, 2013). Tuuling (2013) lisab, et maastikuelementide joonistamise kaudu saab laps ümbritsevat loodust näha ja läbi selle märgata värve ja varje. Sügisel on puud värvilised, talvel raagus, kevadel ja suvel rohelised, puudega toimuvaid muutusi saab kunsti kaudu tutvustada ning see aitab luua püsivamaid tulemusi (Timoštšuk, 2005).

Muusikaõpetus – Muusika õpetamisel lähtutakse sellest, et saadud teadmisi ja oskusi õpib laps kasutama erinevates elusituatsioonides ja valdkondades. Tekstide esitamine erinevates tempodes suunab last jälgima ja kuulama ka teisi, sest ühistegevustes on tähtis tunnetada ühtest tempot. Samuti tekstide esitamine erineva dünaamikaga aitab tunnetada oma häält ja selle erinevaid kasutamisevõimalusi (Pullerits, 2008). Muldma (2008) lisab, et 6-7aastastel

lastel jätkub ka loomingulise initsiatiivi ning kujutlusvõime arendamine, mille tulemusena laps väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu (Koolieelse lasteasutuse ....., 2008).

Liikumine – Koolieelses eas on liikumistegevuse eesmärgiks eakohase kehalise arengu tagamine. Tegutsemisvõimalused peavad lastele andma nii loomingulist, füüsilist, kui ka mängulist liikumist. Liikumismänge mängides tuleb lapsele õpetada ka oskust kaotada, samas võib võitjaks olla kõige kiirema võistkonna kõrval ka kõige üksmeelsem võistkond, seeläbi kujundades sallivust vähem võimekate laste suhtes (Oja, 2008). Meid ümbritsev keskkond pakub palju erinevaid võimalusi rikastamiseks koolieelses lasteasutuses läbiviidavat õppe- ja kasvatustööd. Seisukoht, et õues saab läbi viia ainult liikumistegevusi ja loodusvaatlusi ei ole õige (Raadik, 2010, Tuuling, 2013).

Järgnevas peatükis on selgitatud abimaterjali koostamise aluseid.

Abimaterjali koostamise alused

Abimaterjalile seatud eesmärgid tulenevad koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008) ja Põlva lasteaed Lepatriinu õppekava (2013) õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest:

- õpetada märkama lapsi aastaegade vaheldumisest tingitud muutusi puudega;
- muuta õppetegevused huvitavamaks ja vaheldusrikkamaks, lõimides erinevaid valdkondi;
- õpetada tundma puid läbi erinevate meelte;
- arendada mängu-, õpi- ja sotsiaalseid oskuseid.

Koostatud õppekäigud algavad sissejuhatava tegevusega, kus laps peab puu leidma kasutades erinevaid meeli (mõistatus, pilt, vili, leht, pärnaõied) ja erinevaid liikumisviise (hobuse moodi kapates, kolonnis silmad kinni, selg ees joostes jne.). Õues õppimine tagab liikumist võimaldava õpikeskkonna, kus keha paneb tööle mõtte (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008). Tegevused algavad puude vaatlusega, mis on lõimitud teiste valdkondadega. Vaatlus on õpetuse aluseks ja peab olema põhjalik (Käis, 1989). Et lapsed ei oleks ainult kuulajad on tegevused mängulised ning kasutatakse nii individuaalset kui ka rühmatööd. Igasugune koostöö eeldab, et rühmaliikmed mõistaksid üksteist, koordineeriks tegevust ja muudaksid oma käitumist vastavalt mängu süžeele (Ugaste, 2005).

Lõpetuseks on kinnistav tegevus töölehe täitmise ja arutelu kaudu, et saada lastelt tagasisidet, mida sai tehtud ja õpitud. Õpitud teadmised ja saadud kogemused peaks põhjalikult lahti rääkima, sest läbi selle kujuneb mõtestatud teadmine (Tuuling, 2013).

Igal aastaajal toimuvad õppekäigud samade puude juurde. Kordusvaatluste puhul saab laps võrrelda nähtut varasemal vaatlusel tähelepanuga (Kivi & Sarapuu, 2005).

Autor on tutvunud varasemate bakalaureusetöödega (Kollom, 2011; Ristov, 2012; Link, 2013; Pavlenko, 2014) ja õppekäikude vormistamisel võeti eeskujuks Kollomi (2011) kaitstud bakalaureusetöö.

Järgnevas peatükis on välja toodud õuealal kasvava nelja puu vaatluspunktid.

Vaatluspunktid

Põlva lasteaias Lepatriinu on head võimalused puude tundmaõppimiseks, sest õuealal kasvab palju erinevaid leht- ja okaspuid. Puudub aga abimaterjal õpetajatele õppekäikude läbiviimiseks erinevatel aastaegadel. Planeeritud on neli puude vaatluspunkti ja nimi vaatluspunktile on antud puu järgi. Korruga tegutsetakse põhjalikumalt ühes vaatluspunktis.

Esimene vaatluspunkt „Kask“ (Lisad 1-7).

Lasteaia õueala kasvab kümme kaska. Sügisel, kui lehed on kollased vaadeldakse puu võra, oksid, lehti, tüve ja võrreldakse puid omavahel. Katsutakse kase koort, kuulatakse, mida puu räägib, otsitakse puu alt lehti ja laotakse sõnu. Valmistatakse puukalender ja täidetakse tööleht. Talvel leitakse kask pildi järgi, märgatakse ja kirjeldatakse puuga toimunud muutusi, arutletakse kasepuidu kasutuvõimaluste üle, mängitakse mõistatus- ja liikumismänge. Tehakse kokkuvõtte päevast ja täiendatakse puukalendrit. Kevadel leitakse puu mõistatuse järgi, otsitakse muutusi võrreldes talvega, uuritakse luubiga punge, puukoort, kui ka putukaid. Mõeldakse välja matemaatiline jutuke, liigutatakse ennast vastavalt tuule suunale ja maitstakse kasemahla. Täiendatakse puukalendrit ja täidetakse tööleht. Suvel tehakse kokkuvõtte ja lõpetatakse puukalendri täitmine. Uuritakse kasevihta ja luuda, kuulatakse juttu ja dramatiseeritakse jutu põhjal. Mängitakse veemängu ja täidetakse tööleht.

Teine vaatluspunkt „Mänd“ (Lisad 8-14).

Leitakse krobeda koorega puu, nuusutatakse, uuritakse okkaid ja võrreldakse neid kuusega. Tehakse katse ja uuritakse luubiga leide. Mängitakse liikumismängu ja meisterdatakse männikäbist nukku. Kinnistamiseks täidetakse tööleht. Talvel minnakse kolonnis männi juurde, arutletakse mõistatuse üle, otsitakse muutusi puuga ja võrreldakse kõrval kasvavate puudega, kuulatakse muistendit, mõõdetakse tokiga lumekihi paksust. Lõpetuseks mängitakse liikumismängu ja tehakse kokkuvõtte päevast. Kevadel leitakse puu pildi järgi, otsitakse muutusi puuga, arutletakse vanasõna üle, loetakse puu aastarõngaid, mängitakse liikumismänge ja meisterdatakse looduslikust materjalist. Kinnistamiseks täidetakse tööleht.

Suvel lauldakse laulu männist, tehakse kokkuvõte puu aastaringist, mängitakse sõna- ja rollimänge, tehakse katse ja täidetakse tööleht.

Kolmas vaatluspunkt „Hobukastan“ (Lisad 15- 21).

Hobukastaneid kasvab meie õuealal kolm. Sügisel leitakse puu mõistatuse järgi, vaadeldakse puud ja leitakse sügise märke. Kuulatakse juttu ja vastatakse küsimustele. Mängitakse liikumismängu ja tehakse katse, lõpetuseks täidetakse tööleht. Talvel otsitakse puud vilja järgi, leitakse puuga toimunud muutusi, arutletakse kastanipuidu üle ja mängitakse kujutlusmängu. Joonistatakse lumele puu ja lõpetuseks räägitakse, mida uut täna teada saadi. Kevadel otsitakse puud pildi järgi, uuritakse luubiga pungi ja puukoort, mõõdetakse lõngaga nii puu ümbermõõtu, kui ka sõbra ümbermõõtu ja võrreldakse tulemusi. Mängitakse lugemismängu ja mängu, kus tuleb vastavalt väite õigsusele reageerida. Täidetakse tööleht. Suvel leitakse puu, mis kasvatab „siile“, otsitakse muutusi puuga, räägitakse ilmastiku mõjust puule ja tehakse kokkuvõte hobukastani aastaringist. Mängitakse puu televiisorit, joonistatakse liimi ja liivaga ning mängitakse tähtede teatejooksu. Lõpetuseks kallistatakse puud ja täidetakse tööleht.

Neljas vaatluspunkt „Pärn“ (Lisad 22- 28).

Õuealal kasvab seitse pärna kõrvuti reas. Sügisel leitakse pärn mõistatuse järgi ja vaadeldakse pärna, vesteldakse sügistunnustest, lauldakse vallatutest sügislehtedest, kuulatakse juttu pärnapuust ja räägitakse kuidas enda haigena ravida. Lõpetuseks juuakse pärnaõieteed ja täidetakse tööleht. Talvel otsitakse puu pildi järgi, leitakse puuga toimunud muutusi, otsitakse puu alt pärna vilju. Koputatakse puud ja kuulatakse puu hääli, mõõdetakse puu kõrgust karjapoisi meetodil ja joonistatakse oma jälgedega lumele raagus pärnapuu. Lõpetuseks mängitakse jooksumängu. Kevadel otsitakse puu lehe järgi ja lahendatakse puuga seotud ülesandeid. Mängitakse sõnamängu ja vaadeldakse pärna lähedalt ja kaugelt, ning tulemused joonistatakse paberile. Lõpetuseks mängitakse liikumismängu ja täidetakse tööleht. Suvel leitakse puu lõhna järgi, otsitakse muutusi puuga ja tehakse kokkuvõte pärna aastaringist. Arutletakse, kuidas pärnaõisi korjata ja kuivatada, mängitakse rütmilist sõnamängu ja lõbusat liikumismängu. Lõpetuseks kallistatakse puud ja täidetakse tööleht.

Järgnevas peatükis on välja toodud antud töö eesmärgid ja uurimisküsimused.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada abimaterjal Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajatele puude aastaringseks käsitlemiseks 6-7aastaste lastega ja saada ekspertidelt tagasisidet koostatud abimaterjalile ning neid soovitude põhjal täiendada.

Eesmärkide saavutamiseks kavandati tegevusuuring ja püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on laste tagasiside läbiviidud tegevustele?
2. Kuidas hindavad eksperdid abimaterjalide sobivust puude aastaringseks tundmaõppimiseks 6-7aastaste lastega?
3. Milliseid ettepanekuid teevad eksperdid abimaterjalide muutmiseks ja täiustamiseks?
Järgnevas peatükis antakse ülevaade tegevusuuringu käigust.

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt viidi läbi tegevusuuring. Antud uurimisviisi eesmärgiks on teatud tegevuse kvaliteedi tõstmine praktikust uurija poolt ning selle kohene praktiline rakendatavus (Löfström, 2011). Käesoleva tegevusuuringu aluseks on tsükliline protsess, mis koosneb planeerimisest, tegutsemisest ja analüüsimisest. Löfströmi (2011) järgi tuleb kõigepealt tuvastada probleem ja hakata kavandama uuringut.

Uuringu kavandamine. Õppetegevuse käigus on selgunud, et koolieelikud ei tunne õuealal kasvavaid puid. Varasemalt on puude vaatlusi lasteaia õuealal tehtud nii, nagu iga õpetaja seda vajalikuks on pidanud. Seetõttu, et õues õppimist rohkem propageerida ja laste õppimisvõimalusi looduskeskkonnas mitmekesistada, sooviti koostada abimaterjal. Uurija (töö autor) alustas ka uurijapäeviku täitmist, kuhu kirjutab oma mõtted ja tähelepanekud kogu uurimuse jooksul.

Vastavateemalise kirjanduse läbitöötamist alustas töö autor 2015. aasta mais. Sama aasta septembris vestles autor oma lasteaia õppekava meeskonnaga, kuhu ta ka ise kuulub, et olla kindel abimaterjali vajalikkusest. Kõik meeskonna liikmed olid selle poolt, et abimaterjali koostama hakata. 2015. aasta septembris hakkas töö autor õppekäikude jaoks materjali koostama, alustades kasest. Kõigepealt koostati sügisesed õppekäigud puude juurde, mis planeeriti koos lastega läbi viia oktoobris. Järgnevalt planeeriti lastega õppekäike igaks aastaajaks ning töö autor viis sügisel ja talvel need oma koolieelikutega läbi, et saada tagasisidet lastelt ja oma tööd vajadusel parandada.

2016. aasta jaanuaris küsiti neljalt õpetajalt nõusolekut abimaterjali läbitöötamiseks ja intervjuudes osalemiseks. Õpetajatele rõhutati, et uuringus osalemine on vabatahtlik ja nendelt saadav info konfidentsiaalne. Samuti küsiti nõusolekut lasteaia direktorilt intervjuude läbiviimiseks lasteaia arvutiruumis. Õpetajatega intervjuude läbiviimine planeeriti 2016. aasta veebruari, planeerimisel tuli arvestada rühmas toimuvate arenguveestlustega. Töö autor

toimetas abimaterjalid isiklikult õpetajatele, kes analüüsisid ja andsid oma hinnangu koostatud tegevusjuhiste ja töölehtede intervjuu kaudu.

Tegevus. Enne õpetajatele abimaterjali andmist ja intervjuude läbiviimist viidi läbi õppekäigud lastega. Õppekäigud viidi läbi uurija enda poolt, oma rühma kümne koolieelikuga. Sügisel toimusid õppekäigud puude juurde 19.-22. oktoobrini 2015. Igal päeval käidi erineva puu juures ja üheks õppekäiguks kulus 30-35 minutit.

Enne esimest õppekäiku teavitati lapsi, et terve nädala toimub õppetegevus õues. 19. oktoobril 2015 alustati nädalat kase juurest. 20. oktoobril 2015 otsiti krobeda koorega männipuud. 21. oktoobril 2015 toimus õppekäik hobukastani juurde. Viimasel päeval, 22. oktoobril 2015 informeeriti kahe rühma õpetajaid sooviga nende mänguplatsi kasutada pärnade vaatlemiseks.

Tegevuste ajal jälgiti lapsi, kuidas nad saavad juhendamise aru, kuidas tegevdused neid huvitavad ja motiveerivad ning kas vahendid on eakohased. Kohe pärast õppekäiku räägiti, mida uut antud puu kohta teada saadi ja mis kõige rohkem meeldis/ei meeldinud. Laste arvamused kirjutati üles ja pärast iga õppekäiku tehti märkmeid uurijapäevikusse. Talvel toimusid õppekäigud samade puude juurde 15.-18. veebruarini 2016, selgitamaks välja, kuidas on laste teadmised muutunud, võrreldes sügisel tehtud õppekäikudega ja täiendati uurijapäevikut.

Valim

Antud uurimuses kasutati ettekavatsetud ehk eesmärgipärast valimit. Antud valimi puhul valib uurija eksperte põhinedes enda teadmiste ja kogemuste mõne grupi kohta, püüdes leida kõige tüüpilisemaid esindajaid (Lepp, 2014). Planeeritud valimisse kuulus kümme 6-7aastast last Põlva lasteaiast Lepatriinu, kellega uurija viis läbi õppekäigud. Ekspertideks olid neli õpetajat samast lasteaiast. Ekspertide valikul peeti silmas, et õpetajal oleks vähemalt viieaastane töökogemus Põlva lasteaias Lepatriinu, sealhulgas kogemus koolieelikute (6-7aastaste laste) õpetamisega ja õpetajal peaks olema erialane kõrgharidus. Kaasatus uurimisprotsessi annab õpetajatele võimaluse olla tunnustatud ja märgatud kui professionaal (Dana, 2016). Ekspert 1 on suurte töökogemustega vanempedagoog, kes töötab sellel õppeaastal 6-7aastaste lastega. Ekspert 2 töötas eelmisel õppeaastal 6-7aastaste lastega ning Ekspert 3 ja Ekspert 4 on töötanud igas vanuses lastega. Enne uuringu algust küsiti nõusolekut lasteaija direktorilt ja ekspertidelt intervjuude läbiviimiseks. Ekspertidele tutvustati

eelnevalt uuringu käiku ja saadi nõusolek osalemiseks. Uuringust osavõtmine oli vabatahtlik. Ekspertide tööstaaz varieerus 6-40 aasta vahele. Ekspertide andmed on kajastatud tabelis 1.

Tabel 1. *Ekspertide andmed*

Eksperti number	Ametijärk	Haridus	Tööstaaz
Ekspert 1	Vanempedagoog	Kõrgharidus	40
Ekspert 2	Õpetaja	Kõrgharidus	29
Ekspert 3	Õpetaja	Kõrgharidus	25
Ekspert 4	Õpetaja	Kõrgharidus	6

Mõõtevahend

Uurimuse mõõtevahendiks on poolstruktureeritud intervjuu, mis koostati ja viidi läbi uurija poolt (Lisa 29). Poolstruktureeritud intervjuus kasutatakse varem koostatud intervjuukava, intervjuu läbiviimisel tohib muuta küsimuste järjekorda ja vestluse käigus võib küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik, Harro-Loit, Kello, Linno, Selg & Strömpl, 2014). Uurija valis antud uurimisviisi eesmärkideni jõudmiseks seetõttu, et peab oluliseks otsest kontakti vastajaga, mõistmaks, miks neil on antud teema kohta sellised arusaamad. Samuti saab intervjuu kaudu vastuseid täpsustada ja lisaküsimusi esitada. Intervjuu küsimuste koostamisel lähtus uurija oma töö eesmärkidest, uurimisküsimustest ning töö teoreetilisest osast. Küsimused olid koostatud eesmärgiga koguda vajalikku informatsiooni ja saada tagasisidet kogu abimaterjali kohta. Intervjuu koosnes kahekümne kolmest suunavast küsimusest, mis olid omakorda jagatud kolmeks kategooriaks: taustaküsimused – mis on seotud abimaterjali vajalikkusega õpetaja igapäevatoos; põhiosaküsimused – puude ja Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) kohta ning lõpuks küsimused abimaterjali nõrkuste-tugevuste kohta ning soovitude kohta abimaterjale täiustada.

Tegevusuuringu puhul on oluline uurija tehtud tähelepanekute ja kogemuste ülesmärkimine uurijapäevikusse. Löffström (2011) soovitab praktikust uurijale kogu protsessi dokumenteerimist. Sellest lähtuvalt kirjutas uurija oma päevikusse algsed mõtted antud teema kohta, töö käigus tekkinud arvamused, kavandamisid, muudatused ja parandused, tegevuste läbiviimised ja lastelt saadud tagasiside nii emotsioonide, kui ka laste vastuste näol. Pärast intervjuude läbiviimist täiendas uurija oma päevikut ja analüüsis seda.

Protseduur

2016. aasta veebruaris viis uurija läbi valiidsuse suurendamiseks pilootuurimuse ühe lasteaiaõpetajaga, et vajadusel intervjuu küsimusi korrigeerida. Pilootuurimus võimaldas autoril esmakordselt kogeda intervjuu läbiviimist ja teada saada, kas koostatud küsimustega

on võimalik saada vastused uurimisküsimustele. Samuti sai uurija aru, et uuritavale tuleb anda aega vastamiseks, seda viga püüab uurija ekspertidega intervjuud tehes vältida.

Pilootuurimuse tulemusena muutis uurija ühe küsimuse sõnastust.

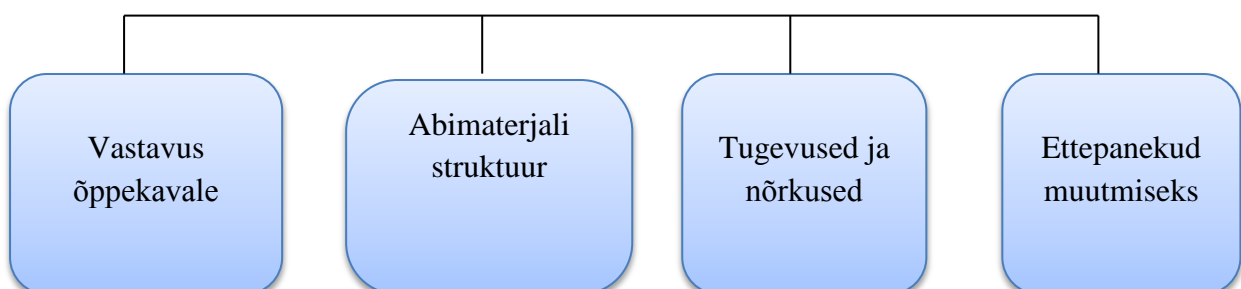
2016. aasta märtsis tehti nelja õpetajaga individuaalintervjuud, enne seda lepiti kokku õpetajatele sobivad ajad. Intervjuu alguses tutvustas uurija intervjuu ja uurimuse eesmärki, ajalist piirangut ja salvestamise vajalikkust. Samuti rõhutati, et uuringus osalemine on vabatahtlik ja konfidentsiaalne. Vajadusel esitas uurija täpsustavaid küsimusi. Intervjuu lõpus tänas uurija uuritavat ning rõhutas tema panust antud uurimusse.

Vestlused salvestas uurija diktofonile ja hiljem transkribeeris. Pärast transkribeerimist kustutas uurija intervjuu diktofonilt. Õpetajate vastused kirjutas uurija üles ilma parasiitsõnadeta, et neid oleks hea lugeda, kuid pidas seejuures silmas, et teksti mõte ei muutuks. Uurija valis välja tsitaadid, mis olid kõige huvitavamad ja need on kirjutatud kaldkirjas.

Andmeanalüüs

Andmete analüüs on üks osa kogemusest, mida me oma uurimistööst saame, mõistmaks kogutud andmetel põhinevat uut teadmist, millest koorub välja uuriva õpetaja uue kogemuse lugu (Dana, 2016). Antud töös kasutati andmete analüüsimiseks kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kõigepealt analüüsiti lastelt saadud tagasisidet ja samal ajal täiendati ka uurijapäevikut. Intervjuud ekspertidega salvestati diktofonile ja transkribeeriti. Et tervikust aru saada ja vältida vigade tekkimist, loeti teksti korduvalt läbi. Ühe intervjuu transkribeerimiseks kulub kaks kuni kolm tundi, olenevalt intervjuueeritava rääkimiskiirusest. Pärast transkribeerimist dokumenteeriti uuritavate taustaandmed, mis sisaldasid eksperdi numbrit, ametijärku, haridust ja tööstaaži.

Andmeid analüüsiti käsitsi. Intervjuudest jäeti välja väheoluline ning tekstist otsiti sarnaseid mõtteid ja seisukohti, mida markeeriti ühte värvi markeriga. Kategoriaid moodustati intervjuu sisust lähtuvalt, seega andmete kategoriseerimine toimus induktiivselt ning informatsiooni saamiseks kasutati eksperte. Algul moodustati alakategoriad, mis paigutati omakorda neljaks suuremaks peakategooriaks:

Joonis 1. Intervjuude analüüsimisel tekkinud põhikategooriad.

Tulemused

Enne ekspertidega intervjuusid, viis töö autor läbi oma rühma koolieelikutega õppekäigud, et näha, kuidas saavad lapsed tööjuhenditest aru, mil määral tegevused neid motiveerivad ning saada lastelt tagasisidet tegevustele. Laste huvi äratas juba mõte, et neli päeva järjest toimub õppetegevus õues, seega oli märgata ootusärevust. Tegevuste kaasategemine ja millegi uue teada saamine motiveeris lapsi. Arutelu laste vahel tekitas krobeda koorega puu, sest mõned arvasid, et see on kuusk. Kohe mindi kuuse ja männi tüve uurima ja jõuti järeldusele, et krobeda koorega puu on ikka mänd. Lastel oli suur huvi ka erinevaid katseid läbi teha ja katsete tulemusi sõbraga võrrelda. Põnevaks pidasid lapsed katset männioksaga, kus pidi algul ära arvama, mida võib oksa raputades linale kukkuda. Lapsed pakkusid: *prahti; putukaid; ussikesi; puukoori ja okkaid*. Pärast katset nägid ja uurisid lapsed luubiga, mis tegelikult linale kukkus. Tegevused olid lastele enamasti arusaadavad, kuid raskusi tekitas kuulamine, mida puu sulle räägib. See tegevus võttis lastel kauem aega, kui oli planeeritud, sest algul ei kuulnud nad midagi. Siis, kui üks julgem laps oma paar lauset ära rääkis, said ka teised julgust. Mõni laps rääkis ainult kaks lauset, teised neli - viis lauset, vastavalt oma fantaasiale ja loovusele. Enamasti räägiti sellest, mida puu näeb: *mida lapsed õues teevad; kuidas autod tänaval sõidavad; kuidas lapsed hommikul lasteaeda tulevad*. Üks tüdruk rääkis ka sellest, mis puuga toimub, et *varsti tuleb talv ja lehed kukuvad maha ja siis jääb puu kevadet ootama*. Rohkem aega kulus ka pärnaõietee kirjeldamise peale, et leida omadussõnu, mis joodud teed iseloomustaks, sest igaüks tahtis ütelda midagi uut, et mitte teist korrata. Kõige rohkem öeldi: *hapu; magus; soe; ei lõhna; kuum; kollane; pruun; ei ole hea; mulle ei maitse; imelik; huvitav*. Tüdrukutele tee meeldis ja nende ütluste põhjal on nad pärnaõieteed haigena joonud ka kodus, poisid olid teist meelt. Märkimisväärseks pidasid lapsed ka õues voolimist ja lumele joonistamist, mille tulemusena said lapsed uue kogemuse võrra targemaks.

Kui esimesel päeval olid mõisted „lehelaba“, „leheroots“ uued mõisted, siis iga päev lehti uurides olid need nädala lõpuks kõigile meelde jäänud. Töö autor jälgis ka töölehe täitmist ja juhendist arusaamist, mis ei valmistanud kellelegi raskusi, sest rühmas käivad lapsed loevad pikemaid sõnu, kui õppekavas kirjas on. Töölehed pakkusid positiivseid emotsioone: *me saame need endale jätta ja mapi vahele panna; teisele poole saab ka joonistada*.

Talvel meeldis lastel puude leidmine sügisese pildi järgi, mis ei olnudki raske, sest nad juba teadsid, kus selline puu kasvab. Imestati, et kasetüvi on põsega katsudes talvel soe, see oli laste jaoks üllatusmoment. Osati välja tuua ka erinevusi talvise ja sügisese puu vahel,

kõige rohkem jäid kõlama järgmised sõnad: *raagus, lehti ei ole; lumi on okstel; oksi on parem näha; puud magavad* ja männi puhul leiti, et *pole midagi muutunud*. Kõige rohkem arutelu tekitas lumekihi paksuse mõõtmine puu all ja eemal puust, ning tulemuste võrdlemine sõbraga. Kui sõbraga tulemused olid erinevad, toimus laste soovil kordusmõõtmine.

Pärast tegevusi lastelt tagasisidet saades rääkisid kõik kümme last väga emotsionaalselt, et me võiksimegi õues õppima hakata. Huvi õuetegevuste vastu ilmestavad laste kommentaarid, mida kõige rohkem välja toodi: *vahva oli minna puu juurde erinevalt liikudes; meeldis õues töölehte täita, sest seda ei ole ma varem teinud; meeldisid kõik katsed ja luubiga puu uurimised; pildi ja mõistatuse järgi puu otsimine; paljusid asju sai ise teha ja katsuda; sai puud kallistada ja juttu õues kuulata*. Poisid tõid välja ka võistkondlikud mängud, kus igaüks pidi seisma oma võistkonna eest. Kõik lapsed olid ühtemeelt, et õues koos tegutseda on põnev.

Järgnevalt esitatakse intervjuu analüüsi tulemused, mida illustreerivad ekspertide kõige sobivamad ja huvitavamad tsitaadid, alustades taustaküsimustest.

Taustaküsimustest selgus, et lisamaterjali kasutavad oma igapäevatoos kõik eksperdid ja kui väga tahta, siis on võimalik leida materjali ka internetist. Ekspert 3 arvates */.../ pole sobiva materjali leidmine üldse kerge...//*. Vaatlustegevusi on kõik eksperdid läbi viinud Mina ja keskkond ning Keel ja kõne valdkonnas. Kolm eksperti on kasutanud veel ka kunsti ja matemaatikat. Ja ainult üks ekspert on lõiminud omavahel kõiki ainevaldkondi. Kaks eksperti on puid vaadelnud aastaagadest lähtuvalt. Kaks eksperti pole aastaringset puid vaadelnud *//...olen vaadelnud puid, mis kasvavad lasteaia õuealal, kuid puude aastaringset planeeritud vaatlusi läbi viinud ei ole* (Ekspert 4). Erinevatest meetoditest kasutavad eksperdid kõige rohkem vaatlust, uurimist ja katsetamist. Kaks eksperti viivad vaatlustegevusi õues läbi üks kord kuus, üks ekspert kaks-kolm korda kuus ja üks ekspert üks-kaks korda nädalas *//...enamasti mitteplaneeritult...//* (Ekspert 4).

1. Vastavus õppekavale. Antud uuringus osalenud eksperdid leidsid peale abimaterjaliga tutvumist, et materjal on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008), sest tegevused on mängulised ning materjalides on esindatud kõik valdkonnad, kus laps saab omandada erinevaid õpioskusi. */.../ see, mis otseselt ei ole seotud, ei tähenda, et ei oleks kooskõlas. Lastes huvi äratamise, seoste loomise, silmaringi laiendamise eesmärgil on iga teadmine ja tegevus oluline* (Ekspert 1). Samas toodi välja, et materjal toetab 6-7aastaste laste eeldatavaid mängu-, tunnetus- ja õpioskusi */.../ teoreetiliselt on tegevused eakohased, kõik sõltub õpetaja oskusest neid praktiliselt läbi viia* (Ekspert 1). Oluliseks peeti, et materjal toetab eeldatavaid tulemusi ka erinevates ainevaldkondades. Ekspertid väitsid, et kõikide

puude tutvustamise juures on lähtunud õppevaldkondade lõimimisest, */.../ enamus materjalides on integreeritud kolm-neli valdkonda, männi puhul lausa viis valdkonda /.../* (Ekspert 4). Ekspertid tõid välja, et iga vaatlemine ja uurimine seondub keele ja kõnega, oskuslikult on lõimitud matemaatika kasutades loendamist, hulkade moodustamist ja võrdlemise meetodeid. Kunstitegevuse valdkonnas on tähelepanu pööratud loovuse arendamisele, muusikaõpetuses koos rühmaga laulmisele ning liikumises on lähtunud erinevatest edasiliikumise viisidest.

Ekspertide 3 ja 4 arvates võib raskusi valmistada mõne töölehe lugemine lapse poolt, kellel on sõnade kokku veerimisega raskusi */.../ seega, mõnel töölehel, näiteks tööleht nr.3 kask ja tööleht nr.2 hobukastan tuleb lapsel lugeda iseseisvalt pikemaid kui 1-2silbilisi sõnu.../* (Ekspert 3). Kaks eksperti ei näinud selles probleemi, */.../ enamus 6-7aastaseid oskavad lugeda juba väga pikki sõnu, raskusi võib olla ühel-kahel lapsel, aga neid saab ju õpetaja aidata* (Ekspert 2). Ekspertide jutust selgus, et lasteaias kasutatavates töövihikutes on samuti nii pikemaid, kui ka lühemaid sõnu ja arvestama peab ka nendega, kes juba hästi loevad. Ekspertid leidsid, et loodud abimaterjal täidab oma eesmärgi, tutvustades nelja puud lähemalt ja põhjalikumalt, mis abistab kindlasti seoste tekkimist aastaegade vaheldumisega. Samas toetab materjal sujuvat ja loogilist üleminekut ühest ainevaldkonnast teise.

2. Materjali struktuur. Ekspertid olid ühel meelel, et abimaterjali ülesehitus on loogiline ning materjal on põhjalik. Palju tähelepanu on pööratud loovuse arendamisele ja fantaasiale. Leiti, et tegevuse osade vahel on tasakaal ning üleminekud ühelt tegevuselt teisele on sujuvad. Ekspert 4 mainis, et */.../ sissejuhatuse osa on lühike ja huvi tekitav, põhiosa laste jaoks arendav ja kokkuvõttev osa enamasti mänguline.../* Ekspert 3 arvates on */.../ sissejuhatavas osas olemas puude vaatlemine, mille käigus juhitakse lapse tähelepanu just erinevustele ning muutuste leidmisele. Iga tegevuse juures saab laps teada midagi uut antud puu kohta.*

Räägiti materjali sobilikkusest koolieelikutele, kuna 6-7aastane laps saab lasteaiast ettevalmistuse minna kooli, siis peab ta aru saama erinevatest korraldustest, mis vajavad tähelepanu. Oluliseks peeti ka tegevuste läbiviimist nii individuaalselt, paaris-kui ka meeskonnatöona. Ekspertide jutust selgus, et puud on huvitavalt ja mitmekülgelt käsitletud ning tegevustes on kasutatud erinevaid meeli. */.../ huvitavad on tunnetustegevused erinevate meelte kaasamise abil, näiteks puukoore katsumised erinevatel aastaegadel, kuulamised, mida puu ütleb, kuidas puu kõlab, vaatlus läbi puuvõra* (Ekspert 1).

Ekspertid väitsid, et antud tööjuhendid toetavad laste varasemaid teadmisi puudest ja annavad ka uusi teadmisi. Samas abistab materjal lastel juba varem omandatud teadmisi kinnistada. Ekspert 1 tõi näite, */... männi tutvustamise juures on arusaadav, et lapsed on omandanud*

teadmised kuusepuust, kui võrdlevad okkaid ja käbisid / Ekspert 4 mainis, et /.../ varasemaid teadmisi toetavad minu arust puude uurimine põhjalikumalt nii luubiga, erinevad katsed, vaatlused, arutelu, erinevad jutud ja mängulised tegevused.

Kõik eksperdid leidsid, et 6-7aastase lapse õpitegevuse kinnistamiseks on töölehed vajalikud, sest selle kaudu õpib laps aru saama ka tööjuhendist. Töölehe kaudu saab laps omandatud teadmisi proovile panna ja sedamoodi teadmisi kinnistada, /.../ *ka õpetajal on laste arusaamisest parem ülevaade ja vajadusel saab individuaalselt juhendada* (Ekspert 1).

Ekspert 3 arvates oleneb /.../ *töölehtede vajalikkus ka laste arengutasemest, kellel on raskusi lugemise ja kirjutamisega, vajavad kindlasti abi.*

Väga oluliseks peeti kõikide ekspertide puhul ka kordusvaatlusi, samuti seda, et puud, mida on uuritud kasvavad lasteaia õuealal ning laps saab neid ka ise vabal ajal vaadelda, katsuda, uurida ja kuulata. Ekspertid olid ühisel arvamusel, et antud materjaliga saab puudele erinevalt läheneda.

3. Materjali tugevused ja nõrkused. Materjali tugevusteks pidasid kõik eksperdid puude juures toimivate muutuste seostamist aastaegade ja puu erinevate osadega tutvumist. Samuti seda, et tegevustes on ära kasutatud kõik võimalused, mida antud puu juures lastele tutvustada. /.../ *lisandväärtusena on tutvustatud ka seda, kuidas inimesed puult saadut kasutavad, näiteks pärnapuult saadud pärnaõisi...//* (Ekspert 1).

Kase tutvustava materjali tugevuseks on puukalendri valmistamine, mis aitab lapsel tähele panna ja seostada muutusi puu juures aastaegade vaheldumisega (Ekspert 3).

Mändi tutvustava materjali tugevuseks on võimalus ise avastada ja uurida luubiga, teostada mõõtmist, lugeda aastarõngaid ja neid oma vanusega võrrelda (Ekspert 2).

Hobukastani tutvustamise juures on minu arust tugevuseks kujutlusmäng, kus võetakse kokku puu aastaring (Ekspert 1). Ekspertid rääkisid väga emotsionaalselt praktilistest tegevustest, mis lastele huvi pakuvad ja aitavad meelde jätta uusi teadmisi. Ekspert 1 /.../ *meeldis väga valge lina katse ja puu vanuse määramine, samuti käbi õhuniiskuse mõõtjana. Need on vaatlused, kus lastel avaneb üllatusmoment.* Ekspertid pidasid materjali tugevuseks ka seda, et materjal on kirjanduslikud tekstid välja kirjutatud ja neid ei pea eraldi juurde otsima.

Samuti tegevusjuhised õpetajale, /.../ *materjalist on palju kasu õppetegevuse planeerimisel ja läbiviimisel* (Ekspert 1). Samuti arvati, et töölehe näol jääb igale lapsele oma isiklik kokkuvõte antud tegevusest, /.../ *see on tulem, mida hiljem võib näidata ka lapsevanemale/* (Ekspert 4).

Töö nõrkusena nägid kaks eksperti töölehe täitmist nende laste poolt, kellel kulub lugemiseks ja kirjutamiseks rohkem aega. Samas toodi välja, et töölehtede kasutamisel tulebki

õpetajal arvestada erinevate lugemis- ja kirjutamisoskustega, ning nõrgema lugemis- ja kirjutamisoskusega lapsi saab abistada õpetaja ise või siis õpetaja abi. Ekspert 4 arvates on antud materjali nõrkuseks pikad lood */.../ kas lapsed kuulevad, mida õpetaja räägib? Kuna rühmas on üle kahekümne lapse, siis tähelepanu hajub, väiksema grupiga oleks parem.* Ekspertide arvates toetab antud materjal neid igapäevatoos ja nad kasutaksid seda, */.../ õpetajana kasutaksin antud materjali, sest materjalis on olemas süsteemsus* (Ekspert 3). Kõikide jutust selgus, et materjali saab kasutada ka nooremate lastega, seda pisut muutes. Samas leiti, et sellist materjali oleks vaja ka teiste õuealal kasvavate puude kohta.

4. Ettepanekud muutmiseks. Ekspertid 1 ja 2 arvasid, et materjal on piisavalt täiuslik ja muuta ei tule midagi. Samas mainisid antud eksperdid, et läbiviidava tegevuse käigus selgub, mis pakub enam huvi ning milline tegevus sellisena võib muutuda pikaks. Ekspertid 3 ja 4 tegid ettepaneku muuta kase töölehte nr. 3 ja hobukastani töölehte nr. 2, sest */.../ lapsel tuleb lugeda pikemaid sõnu, kui 1-2 silbilisi*/ Ekspert 3 arvas, et üks igat asja annab paremaks muuta ja kindlasti töökäigus tuleb mõningaid muudatusi teha. */.../ tulemuse saab tegevust praktiliselt läbi tehes.*

Ekspert 4 tegi ettepaneku teha juttudest „Kastan ja tõru“ ning „Kuidas kased saunas käisid“ lühem versioon, */.../ kuna ei ole päris kindel, et kõik lapsed seda kuulevad-kuulavad./... /võib esineda ka tähelepanu hajumist tegevuse suhtes../*

Ekspert 1 arvates võiks täiustada materjali keskkonnateadlikkuse seisukohalt ja rääkida, miks on puud vajalikud */.../ hapnik, pinnase parandaja, silmailu, loomade-lindude elupaik, tuulte tasakaalustaja. Rääkida ka sellest, mida teha, et puud säiliks – vältida pinnasereostust, lõigata haiged oksad ja puud.*

Ekspert 4 tegi ettepaneku täiendada kase kevadist materjali ja lisada juurde midagi kaskede õitsemisest.

Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli koostada abimaterjal Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajatele puude aastaringseks käsitlemiseks 6-7aastaste lastega, seda katsetada oma rühma koolieelikutega ning saada nendelt kohest tagasisidet. Samuti saada ekspertidelt tagasisidet koostatud abimaterjalile ja neid soovitude põhjal täiendada.

Esimesele uurimisküsimusele „Milline on laste tagasiside läbiviidud tegevustele?“ vastuseid analüüsides selgus, et kõik lapsed olid õues õppimise poolt ja tegid tegevusi huviga kaasa. Tuginedes Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008) on laps õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu ka õues tegutsemisest. Uurijapäevikust

on näha, et teiste tegevuste kõrval meeldis lastele kõige rohkem erinevate katsete tegemine - puu kõrguse mõõtmine, tokiga lume mõõtmine ja luubiga uurimine. Brügge, Glantz ja Sandell (2008) väidavad, et looduses õppimise kaudu on võimalik kokku viia nii teoreetiline, arutlev, kui ka praktiline teadmiste omandamine. Selgus, et töö autor püüdis ise rääkida võimalikult vähe ja lasta lastel endil rohkem rääkida ning teha. Samal arvamusel on ka Timoštšuk (2010), kes toob välja, et loodusteadmiste omandamine koolieelses eas põhineb ise kogemisel. Ka Brügge, Glantz ja Sandell (2008) on seda meelt, et tegevusi juhtides on oluline olemas olla, kuid mitte kõike teada ja teha. Laste hinnangul meeldis neile ka õues voolimine ja lumele tokiga joonistamine, mida nad ei olnud varem teinud. See ühtib Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008), kus on kirjas, et kunstitegevusi viiakse läbi ka õues, kasutades erinevaid materjale. Uudne oli lastele ka õues töölehtede täitmine, millest arusaamine ei valmistanud raskusi ja mis näitas, et töölehed vastavad 6-7aastaste laste arengutasemele. Seda mõtet toetab ka Käis (2004), väites, et töölehe juhendite sõnastus peab olema arusaadav, lihtne ja arvestama laste arengutaset.

Laste vastuseid analüüsid selgus, et raskusi valmistas kuulamine, mida puu sulle jutustab ja seda teistele edasi rääkida. Tuulingu (2013) arvates ei saagi laps olla vaba ja loominguline, kui me ei ole teda suunanud ja tema arenguprotsessi selles suunas juhtinud. Uurijapäevikut analüüsid selgus, et lapsed said hakkama ka mitme tegevusega korraga. Ka Männamaa ja Marats (2009) on täheldanud, et 6-7aastane laps on suuteline tegema korraga mitut tegevust ning võib keskenduda ka mitmele eesmärgile. Autorid väidavad, et antud vanuses on lapse areng väga kiire erinevates ainevaldkondades, mis aitab tal kooliks valmistuda. Analüüsid selgus, et tegevused olid lastele jõukohased, huvi äratavad ja kõik said kaasa rääkida. Uurijale jäi silma, et lapsed, kes muidu toas on kinnisemad, olid õues jutukamad ja julgemad, ning said kõigega hakkama. Laste vastuseid analüüsid võib tõdeda, et lastele meeldisid just need tegevused, mida nad toas teha ei saa (välja arvatud töölehe täitmine), tegevused, milles laps ise on tegija, mitte ainult istuja ja kuulaja.

Teisele uurimisküsimusele „Kuidas hindavad eksperdid koostatud abimaterjalide sobivust puude aastaringseks tundmaõppimiseks 6-7aastaste lastega?“ vastust otsides selgus, et koostatud materjal on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008), sest tegevuste kaudu saab laps märgata puuga toimuvaid muutusi ning kõikide puude tutvustamisel on lähtunud ainevaldkondade integreerimisest. Tuuling (2013) toob välja, et laste kogemusi rikastab see, kui õpetaja suudab näha õpetatavat avaramalt ja kasutab seejuures palju praktilisi tegevusi. Ekspertide arvates on tegevused mängulised ning antud materjaliga saab puule läheneda erinevalt. Seda mõtet toetab ka Fisher (2005), väites, et mida

rohkem oskusi ja võimeid laps ülesande lahendamisel kasutab, seda rikkalikumad seosed lapse ajus sünnivad. Ekspertide hinnangul on väga positiivne, et tegevustes on ära kasutatud kõik võimalused, mida puu juures üldse kasutada saab ning puudega toimuvaid muutusi on seostatud aastaegadega. See ühtib Tuulingu (2013) käsitlusega, et muutused looduses tekitavad uusi materjale, millega saab looduses mängida. Ekspertid leidsid, et lapsed saavad tegevustes ümbritsevat märgata erinevate meeltega, mis omakorda aitavad uusi teadmisi olemasolevatega seostada ja kordusvaatlusi läbi viia. Seda mõtet toetavad ka Kivi ja Sarapuu (2005), väites, et just kordusvaatlused aitavad lapsel võrrelda nähtut varasematel vaatlustel tähelepanuga. Tuli välja, et eksperdid pidasid oluliseks ka seda, et antud puud kasvavad lasteaia õuealal ja neid ei pea minema kuhugi mujale otsima. Samal arvamusel on ka Eilart (1986), väites, et lapsel on tuntud kohas uut avastada ja muutusi märgata kergem kui tundmatus. Ekspertide vastuste põhjal saab teha järelduse, et tegevusjuhised õpetajatele on arusaadavad ning vajalikud aastaringseks õuetegevuseks nii planeerimisel, kui ka läbiviimisel. Ka Brügger, Glantz ja Sandell, (2008) on välja toonud, et looduse vastu huvi äratamine ei ole seotud kindla aastaajaga, sellega võib tegeleda kogu aasta vältel. Intervjuud analüüsidis tuli välja ka õpetajate positiivne suhtumine aruteludesse, et arutleti ka vanasõnade ning mõistatuste üle. Arutelu olulisust on rõhutanud ka Hallap ja Padrik (2008), väites, et lapse arutlemisoskust on oluline kujundada erinevate probleemide lahendamisel selleks, et toetada lapse sotsiaalset arengut. Selgus, et ekspertidele meeldis erinevate meetodite kasutamine tegevusjuhistes, mis aitavad kindlasti lapsi motiveerida ja kaasa töötama. Arendades samal ajal nii loovust, vaatlusoskust, iseseisva ja grupiga töötamise oskust, kui ka oskust teha järeldusi. Timoštšuki (2010) hinnangul on teadmisjanu ja avastamisrõõm lapsele omased hoiakud, mis toetavad loodusteaduste õpimotivatsiooni ka edaspidi. Ekspertide hinnangul täidab abimaterjal oma eesmärgi, tutvustades nelja puud lähemalt ja põhjalikult. Ekspertide järeldustest selgus, et koostatud abimaterjal on sobilik puude aastaringseks käsitlemiseks 6-7aastaste lastega.

Kolmandale uurimisküsimusele „Milliseid ettepanekuid teevad eksperdid abimaterjalide muutmiseks ja täiustamiseks?“ vastust otsides selgus, et kaks eksperti soovitasid muuta kase töölehel nr. 3 (Lisa 7) ja hobukastani töölehel nr. 2 (Lisa 19) olevad pikad sõnad lühemaks. Ka Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et 6-7aastane laps veerib 1-2 silbilisi sõnu. Sellest lähtuvalt tegi uurija muudatused nii kase, kui ka hobukastani töölehel.

Üks ekspert tegi ettepaneku teha juttudest „Kastan ja tõrud“ ning „Kuidas kased saunas käisid“ lühem verisoon, sest lapsed ei jõua pikka juttu kuulata ning tähelepanu võib hajuda. Lähtudes ülejäänud kolme eksperdi rahulolust, otsustas uurija muudatust mitte läbi viia, sest

lapsele juttu huvitavalt ja ilmekalt esitades ei kao ka lapse huvi. Ka Mürsepp (2010) väidab, et tähtis on loo sündmustik edasi anda haaravalt, ning jutustades ja lapsele silma vaadates on tänapäeva lapsi lihtsam kaasa haarata. Soovi korral saab õpetaja teksti ka lühendada.

Üks ekspert tegi ettepaneku täiustada materjali keskkonnateadlikkuse seisukohalt ja rääkida lastele, miks on puud vajalikud ja mida teha, et puud säiliks. See ühtib Timoštšuki (2010) tõdemusega, et last tuleks õpetada looduses olevat võrdlema enda elu ning enda tegevuse ja vajadusega ning Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008), kus on kirjas, et laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi. Sellest lähtuvalt viis uurija antud täienduse sisse ja täiendas sellega männi tegevusjuhust.

Üks ekspert tegi ettepaneku täiendada kase teemat ja lisada juurde midagi kaskede õitsemisest. Selle ettepaneku jätab uurija sisse viimata, sest kask õitseb mais, õppekäik puu juurde toimub aga aprillis, kui pole võimalik kase õitsemist näha ja vaadelda. Tuginedes Käisile (1989) peab vaatlus olema õpetuse aluseks, olema põhjalik ning mõjuma vahetult lapse meeltele. Samas on kase tegevusjuhises kirjas, et luubiga uuritakse kevadel isasurbi, mida saab laps puul näha ka aprillis.

Tegevusuuring on pikk protsess, mis koosneb planeerimisest, tegutsemisest, kui ka analüüsist. *Uurijana õppisin*, kui vajalik on märkmete tegemine ja kui raske on analüüsimine. Positiivne oli tegevusuuringu puhul see, et sain õppida ise oma rühma laste kõrvalt, olles ise uurija ja tegevuste läbiviija. Sain ekspertidelt küll positiivse tagasiside abimaterjalile, kuid siiski pole abimaterjal päris valmis, sest lasteaia õuealal kasvab veel puid, mille aastaringseks käsitlemiseks on vaja tegevusjuhiseid. Ekspertid lubasid materjale kasutama hakata ja ise läbi tehes veel neid täiendada, just praktiliste tegevuste poolest, sest see huvitas kõige rohkem nii lapsi, kui ka eksperte.

Töö piiranguks peab autor kogemuse puudumist tegevusuuringu läbiviimiseks. Kindlasti on piiranguks ka ajapuudus, sest ekspertidel ei olnud võimalik peale materjalidega tutvumist tegevusi ise läbi viia, kuna puid vaadeldakse aastaringsest. Samuti peab töö autor üheks piiranguks nõrka reliaablust, sest ekspertidele oleks võinud ülelugemiseks ja kommenteerimiseks anda intervjuudest tehtud transkriptsioone. Mille tulemusena oleks saanud analüüsimumaterjali täiustada. Töö piiranguks võib lugeda ka kindlasti kodeerimist, ning tulemuste üksinda interpreteerimist, mille tulemusena võivad tõlgendused olla kohati subjektiivsed. Autor peab piiranguks ka seda, et õppekäigud viidi läbi ainult kümne lapsega, mitte kogu rühmaga, seda seetõttu, et autor töötab rühmas, kus sellel õppeaastal ongi kümme koolieelikut.

Töö autor soovib antud abimaterjali kindlasti täiendada ning koostada materjale ka teiste õuealal kasvavate puude kohta. Koostatud abimaterjali võiksid kasutada ka teised lasteaiad, kes soovivad õuesõppe raames puid aastaringselt käsitleda.

Tänuõnad

Töö autor tänab kõiki eksperte, kes leidsid aega materjaliga tutvumiseks ning aitasid materjali muuta täiuslikumaks. Tänuõnad ka minu perele ja lähedastele, kes on mind alati toetanud.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....(allkiri ja kuupäev)

Kasutaud kirjandus

- Bilton, H. (2010). *Outdoor Learning in the Early Years. Management and Innovation* (3rd ed.). London: Routledge.
- Brügge, B., Grantz, M., & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Tallinn: Ilo.
- Canning, N. (2013). 'Where's the bear? Over there!' - creative thinking and imagination in den making. *Early Child Development and Care*, 183(8), 1042-1053.
- Dahlgren, O.L. & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika*. Tallinn: Ilo.
- Dana, N. F. (2016). *Süvitsi tegevusuuringust*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Eilart, J. (1986). *Looduse õpperajad*. Tallinn: Valgus.
- Fisher, R. (2004). *Õpetame lapsi õppima*. Tartu: Atlex.
- Fisher, R. (2005). *Õpetame lapsi mõtlema*. Tartu: Atlex.
- Grahn, P. (2009). Laps ja loodus. L.O.Dahlgren, S. Sjölander, J. P.Strid, & A. Szczepanski (Toim). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas- lähieestsest saab õpiõu* (lk. 65-88). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Gustavson, M. (2004). *Laste aeg-laste aed*. Tallinn: Pre Mark.
- Haavik, Ö. (2006). *Loodusnähtused ja taimeriik*. Tallinn: Argo.
- Hallap, M. & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hujala, E. (2004). *Uuenev alusharidus*. Tallinn: Ilo.
- Häidkind, P. & Kuusik, Ü. (2009). Lapse arengust arenguteoreetilises kontekstis. E.Kulderknup (Koost). *Lapse arengu hindamine ja toetamine*. (lk. 5-7). Tartu: Studium.
- Kalimulina, E. (2006). Tegevuste integratsioon kui lapsest lähtuva õpikäsitlemise praktiline rakendamisevõimalus koolieelses lasteasutuses. *Arenev õppekava- õpikeskkond ja ainevaldkonnad*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karlep, K. (1998). *Psühholingvistika ja emakeeleõpetus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk. 19-38). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kivi, L., & Sarapuu, H. (2005). Keel ja kõne. L.Kivi & H.Sarapuu (Koost). *Laps ja lasteaed: lasteaiaõpetaja käsiraamat*. Tartu: Atlex.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava* (2008). Külalastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.
- Kollom, E. (2011). *Abimaterjal teema „Puu aastaring“ käsitlemiseks 6-7aastaste lastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kos, M., & Jerman, J. (2013). Provisions for outdoor play and learning in Slovene preschools.

- Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 13(3), 189-205.
- Käis, J. (1989). *Valik Johannes Käisi töid*. F.Eisen (Koost). Tallinn: Valgus.
- Käis, J. (2004) *Kooli-raamat*. (2.trükk). Tartu: Ilmamaa.
- Laasik, T., Liivik, M., Täht, M.-E., & Varava, L.(2009). Valdkond „Mina ja keskkond“. E. Kulderknup (Koost). *Õppe-ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tallinn: Studium.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/intervjuu>.
- Lepp, L. (2014). *Loengumaterjalid õppeaines „Pedagoogika uurimismeetodid“*. Tartu Ülikool.
- Link, L. (2013). *Abimaterjal mulgi murret, kultuuri ning loodust tutvustavate tegevuste läbiviimiseks 5-7aastaste lastega Viljandi lasteaed Kröll õpperajal*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Löfstöm, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Tallinn: Archimedes.
- Masing, V., Rebane, H., & Paet, T. (2001). *Õppekäigud linnarohelusse*. Tallinn: Koolibri.
- Muldma, M. (2008). Muusikaline kasvatus. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknup (Koost). *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Riiklik Eksami-ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Mürsepp, M. (2010). Väärtuste kujundamine keele ja kõne õpetamise ja lastekirjanduse kaudu. *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaia*. (lk. 27-42). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Norman, M. (2005). Loodushoid saab alguse varasest lapsepõlvest. *Tea ja Toimeta 28*. Tallinn: Ilo.
- Oja, L. (2008). Kehaline areng. Liikumine. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Padrik, M. & Hallap, M. (2008). Keel ja kõne: Kuulamine ja kõnelemine, lugemine ja kirjutamine. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Palu, A. (2008). Matemaatika. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pavlenko, K. (2014). *Õpperada Tartu lasteaiale Lotte kui vahend õppekasvatustöök* 5-7aastaste lastega. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

- Pokk, U. (2010). Vahetu loodusvaatlus. G.Sooserv (Koost). *Loodusvaatlused. Tea ja toimet* 39 (lk 27-35). Tallinn: TEA Kirjastus.
- Pullerits, M. (2005). Imiteerimis-ja improviseerimismängud muusikalises tegevuses. M.Vikat, H.Treier, & I.Raudsepp (Koost). *Muusika ja kunsti õpetamisest* (lk 33-39). Tallinn: Trükikoda Paar.
- Põlva Lasteaed Lepatriinu õppekava* (2013). Avaldamata käsikiri.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.
- Raal, A. (2012). *Seitse tervendavat puud*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Ristov, A. (2012). *Viljandi Männimäe Lasteaia õpperada 6-7aastastele lastele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Saarso, G.-A. (2013). *Aastaaegade võlu meisterdamisel: pori, lumi, liiv*. Tartu: Atlex.
- Sarap, A. & Turro, M. (2014). Kodukoha looduskeskkonna väärtustamine lasteaias. L.Lilleoja (Koost). *Kasvatustegelikkus õpetaja ja õppija pilgu läbi*. (lk58-69). Tartu: Atlex.
- Shooter, W., Paisley, K., & Sibthorp, J. (2010). Trust Development in Outdoor Leadership. *Journal of Experiential Education*, 30 (3), 189-207.
- Thomas, F. & Harding, S. (2011). *Outdoor provisjon in the early years*. The role of play: Play outdoors as the meedium and mechanism for well being, learning and development. SAGE Publications Ltd.
- Timoštšuk, I. (2005). Loodusõpetus. L. Kivi & H.Sarapuu (Koost). *Laps ja lasteaed*. Tartu: Atlex.
- Timoštšuk, I. (2010). Looduskeskkonnaga seotud väärtused ja nende kujunemine koolieelses eas. M. Veisson (Koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. (lk. 57-62). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Timoštšuk, I., & Vinter, K. (2010). Loodusõpetus. M. Mänd & T. Õun (Koost). *Pedagoogiline praktika lasteaias. Abimaterjal üliõpilasele ja juhendajale*. Tallinn: Vali Press.
- Tomingas, S. & Villo, S-A. (2014). *Eesti mõistatuste, vanasõnade ja kõnekäändude kuldraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Tulviste, T. (2008). Kõne areng. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Tuuling, L. (2013). Õuesõpe- lõimitud aktiivse õppimise parim viis. K. Nugin (Koost). *Üldõpetuse rakendamine lasteaias*. Tartu: Atlex.
- Tõhk, M. (2010). *Metstõtsi rajad*. Eesti Ajalehed AS.

- Tärn, S. (2010). Tallinna kesklinna lasteaedade õuealad. G. Sooserv (Koost). *Loodusvaatlused. Tea ja toimetaja nr 39* (lk 36-45). Tallinn: TEA Kirjastus.
- Ugaste, A. (2005). Laps ja mäng. L. Kivi, & H. Sarapuu (Koost). *Laps ja lasteaed: lasteaiadõpetaja käsiraamat* (lk 155-171). Tartu: Atlex.
- Ugaste, A., Tuul, M., & Välk, T. (2009). Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamine. E. Kulderknup (Koost). *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Riiklik Eksami-ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Uibo, K. & Voltein, E. (2010). Eesti keel. E. Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*. Tallinn: Archimedes.
- Vahter, E. (2010). Väärtustades last ja kunsti. M. Veisson (Koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. (lk. 63-73). Tartu : Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Vienola, V. (2003). *Keskonnakasvatus lasteaias*. Tallinn: Ilo.
- Wilson, R. (2008). Nature and Young Children: Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments. New York: Routledge Publishing.

Lisamaterjali koostamisel kasutatud kirjandus

- Aalto, S. (2003). Vaheta puud. *Suur seltskonnamängu raamat*. Tallinn: Sinisukk.
- Aher, S. (2005). (Koost). *Päkapikurada*. Külastatud aadressil <http://www.hared.ee/files/pakapikurada.pdf>.
- Anari, O., & Piht, S. (2009). *Lehtpuud*. A. Kons (Toim). Tallinn: Ilo.
- Galinskaja, H., Kelder, E., Lootsar, E., & Rohtla, A. (1972). *Õppemängud koolieelses eas*. Tallinn: Valgus.
- Haavik, Õ. (2006). *Loodusnähtused ja taimeriik*. Tallinn: Argo.
- Kivirähk, A. (2013). *Kastan ja tõru*. Külastatud aadressil <http://taheke.delfi.ee/taheke/jutud/kastan-ja-toru?id=67476206>.
- Kivirähk, A. (2015). *Kuidas kased saunas käisid*. Külastatud aadressil <http://taheke.delfi.ee/taheke/jutud/kuidas-kased-saunas-kaisid?id=72289271>.
- Kuhn, B. (2014). *Puud, põõsad ja puhmad*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kuus, E. (2012). Lehed ja okkad. *Eesti muistendite kuldraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Külmallik, E. (2010). (Koost). *Mere-ja murumängud lasteaedadele*. Külastatud aadressil http://www.hyria.fi/files/5832/mangude_kogumik.pdf.
- Loodusraja muinasjutud*. (2013). Külastatud aadressil http://engine.koduleht.net/templates/lasteaedpaikene/files/mdl_files.php/loodusraja_muinasjutud.pdf.

- Löbin, A. (2012). Lehed ja tuul. S. Peterson (Toim). *Lastelaulud (Noot) + 10 fonogrammi*. Tallinn: SP Muusikaprojekt.
- Mikussaar, H. (2003). Männid. S. Peterson (Koost). *Lastelaulud*. Tallinn: SP Muusikaprojekt.
- Mänd, M. (2008). *Mängides õpime ja õpetame*. Tallinn: Ilo.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.
- Relve, H. (1998). *Puude juurde*. Eesti Loodusfoto.
- Saimre, T. (2010). *1000 mõistatust, 500 vanasõna*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Sein, M., Urvak, S., & Vaiksoo, J. (2005). *Nukuraamat*. Ajakirjade Kirjastus.
- Tomingas, S. & Villo, S.-A. (2014). *Eesti mõistatuste, vanasõnade ja kõnekäändude kuldraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Tõhk, M. (2010). *Metstötsi rajad*. Eesti Ajalehed AS.
- Viires, A. (2000). *Puud ja inimesed*. Tartu: „Ilmamaa“.
- Vilbaste, K. (2014). Käbi ei kuku kännust kaugele. *Metsa rüpes*. Tallinn: Koolibri.

Lisad

Lisade sisukord

Lisa 1. **KASK SÜGISEL**

Lisa 2. Tööleht nr 1.

Lisa 3. KASK TALVEL

Lisa 4. KASK KEVADEL

Lisa 5. Tööleht nr 2.

Lisa 6. KASK SUVEL

Lisa 7. Tööleht nr 3.

Lisa 8. **MÄND SÜGISEL**

Lisa 9. Tööleht nr 1.

Lisa 10. MÄND TALVEL

Lisa 11. MÄND KEVADEL

Lisa 12. Tööleht nr. 2

Lisa 13. MÄND SUVEL

Lisa 14. Tööleht nr. 3

Lisa 15 **HOBUKASTAN SÜGISEL**

Lisa 16. Tööleht nr. 1

Lisa 17. HOBUKASTAN TALVEL

Lisa 18. HOBUKASTAN KEVADEL

Lisa 19. Tööleht nr. 2

Lisa 20. HOBUKASTAN SUVEL

Lisa 21. Tööleht nr.3

Lisa 22. **PÄRN SÜGISEL**

Lisa 23. Tööleht nr. 1

Lisa 24. PÄRN TALVEL

Lisa 25. PÄRN KEVADEL

Lisa 26. Tööleht nr. 2

Lisa 27. PÄRN SUVEL

Lisa 28. Tööleht nr. 3.

Lisa 1 Kase vaatlus läbi aastaegade

1. õppekäik KASK SÜGISEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Kunst.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; oktoobris, kui lehed kollased.

Eesmärgid: laps mõistatab ja arutleb mõistatuse üle;

laps vaatleb puu erinevaid osasid;

laps leiab kasepuult sügise märke;

laps häälib ja laob sõna „kask“;

laps valmistab puukalendri.

Vahendid ja ettevalmistus: papist kalendrialused igale lapsele (lapsed on need toas välja lõiganud), pliiatsid, PVA liim, töölehed.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Mõistatus kasest: „*Õöd ja päevad seisab, valge kasukas seljas?*“ (Tomingas & Villo, 2014, lk. 66).

- Lapsed leiavad mõistatuse järgi kasepuu.
- Arutelu mõistatuse üle.

2. Kase vaatlemine

- Võra vaatlemine ja kirjeldamine. Mis kujuga on kase võra?
- Tüve vaatlemine, katsumine, nuusutamine.
- Kaseokste vaatlemine ja painutamine (peenikesed, painduvad). Kaseoksa nimetus on ka urvaplaaster. Mida see tähendab?
- Lehtede vaatlemine (kuju, värvus, suurus, serv). Milline on kase lehe tipp?
- Puul on veel üks osa, mida me tavaliselt ei näe. Mis osa see on? Miks me juuri ei näe?
- Milliseid sügismärke sa kasepuul näed?
- Kaskede omavaheline võrdlemine. Mille poolest sarnanevad? Mille poolest erinevad?

3. Arutelu

- Mõiste „kasetoht“ selgitamine.

Toht kaitseb puud talvel liigse külma ning palaval suvepäeval liigse kuuma eest (Relve, 1998, lk. 45).

- Milleks kasutati vanasti kasetohtu?

Kasetohust tehti viiske, mida kanti jalas; võitose, soolavakku, marjakorve; karjapoisid tegid tohupasunat, toht oli suurepärase tulehakatuseks (Relve, 1998, lk. 49).

- Katsuge kase koort, missugune see on? Mida see meenutab?
- Võta puu ümbert kinni ja kuula. Mida puu sulle jutustab?

4. Häälime looduses (Tõhk, 2010, lk. 176).

Õpetaja: „Hääli sõna kask nii, et eelmine häälik oleks järgnevaga seotud. Häälides tee käteplaks iga hääliku nimetamisel.“

Lapsed häälivad ja teevad häälikut hääldades neli käteplaksu.

Õpetaja: „Mitu häälikut on sõnas „kask“? (Neli).

Õpetaja: „Otsi puu alt neli kaselehte. Lehed on mängult häälikud – iga leht üks häälik. Lao need maha üksteise kõrvale ritta sõnaks „kask“ ja hääli uuesti sõna „kask“, näidates samal ajal vastavale lehele kui häälikule.“

5. Käeline tegevus

- Puukalender (Tõhk, 2010, lk. 219).

Lapsed jaotavad ümmarguse aluse algul pooleks ja siis teistpidi pooles, et tekiks neli sektorit. Igasse sektorisse kirjutatakse üks aasta-aeg. Lapsed korjavad puu alt kaselehti ja kleebivad need oma kalendrisse. Igal aastaajal täiendatakse kalendrit, lisades hiirekõrvu, pungadega oksaraagusid, puukoorelt leitud samblatutte jne.

6. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a).

Betula pendula. Külastatud aadressil http://etc.usf.edu/clipart/83600/83625/83625-betula-pendula_sm.gif.

Lisa 2

TÖÖLEHT NR. 1

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. JOONISTA PAREMALE POOLE NELI KASELEHTE JA VASAKULE POOLE KOLM ROHKEM.

2. MILLIST PUU OSA ME TAVALISELT EI NÄE? TÕMBA ÕIGELE VASTUSELE JOON ALLA JA JOONISTA SEE PILDIL OLEVALE KASELE.

TÜVI   LEHED   OKSAD   JUURED   VÕRA

2. õppekäik KASK TALVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; jaanuar-veebuar.

Eesmärgid: laps otsib pildi järgi õige puu;

laps märkab ja kirjeldab puuga toimunud muutusi;

laps arutleb milleks kasutati kasepuitu vanasti ja milleks kasutatakse nüüd;

laps küsib küsimusi puu kohta:

laps täiendab puukalendrit.

Vahendid ja ettevalmistus: pilt sügisest kasest, puukalender.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

- Otsi pildi järgi

Õpetaja näitab lastele pilti sügisest kasepuust ja palub neil selle puu juurde joosta selg ees.

2. Kase leidmine ja vaatlemine

- Lapsed leiavad kased, mida nad sügisel vaatlesid.
- Mis on kõikidel kaskedel ühist, mille järgi on kerge tüve ära tunda?
- Pane põsk vastu kasetüve, kas see on soe või külm?
- Millised muutused on kasega toimunud? (Lapsed kirjeldavad pildi järgi sügist kasepuud, leiavad sarnasusi ja erinevusi).

3. Arutelu

- Milleks kasutati kasepuitu vanasti?

Kasepuu on parim küttepuu, mis hästi põles ka toorena. Kasest tehti valdav osa talu tööriistu, lusikaid, kulpe, vokke ja puuvankreid. Haralistest kaskedest saadi sõnnikuharke ja heinahangi (Viires, 2000, lk. 114-118).

- Milleks kasutatakse seda nüüd?

Ka praegu kasutatakse küttepuuna, paberitehaste tooraineks. Igapäevastest kase kasutusalaadest on au sees saunavihtade valmistamine, saadakse mitmesuguseid ravimeid (Relve, 1998, lk. 52-54).

4. Mõistatusmäng

- „Saladuse võti“ (Tõhk, 2010, lk. 176).

Üks laps valib lähiümbrusest mingisuguse puuosa nii, et teised seda ei märka. Teised lapsed hakkavad esitama küsimusi saladuses oleva puuosa kohta. Korraga saab esitada ainult ühe küsimuse. Vastata võib ainult „Ei“ või „Jah“. Algab saladuse mõistatamine.

- Kas see on sile?
- Kas see on roheline?
- Kas see on talvel raagus? Jne.

Kes arvab ära õige vastuse on saladuse võtme avastaja ja saab uueks saladuse esitajaks.

5. Mänguline tegevus

- „Vaheta puud“ (Aalto, 2003, lk.18).

Kõik lapsed peale ühe valivad endale kase ning seisavad selle tüve juurde. Mängija, kellel oma puud ei ole, seisab teiste keskele ja hüüab: „*Ära vaata kuud – vaheta puud!*“ Selle peale peavad kõik mängijad oma puu maha jätma ja endale mõne teise puu otsima. Hüüdja püüab nüüd kiiresti ka endale puu leida. Kes nüüd ilma jääb, temast saab uus hüüdja.

6. Kinnistav tegevus

- *Mida uut sa täna teada said?*
- Puukalendri täiendamine toas.

Lisa 4 Kase vaatlus läbi aastaegade

3. õppekäik KASK KEVADEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Liikumine, Matemaatika.

Koht ja aeg: lasteaiia õueala; aprill.

Eesmärgid: laps arutleb mõistatuse üle;

laps otsib ja võrdleb puuga toimunud muutusi;

laps koostab matemaatilise jutukese;

laps liigutab ennast vastavalt tuule suunale;

laps kirjeldab kasemahla läbi erinevate meelte.

Vahendid ja ettevalmistus: pilt talvisest kasest, luubid, puust lõigatud kettad, kasemahl, topsid, puukalendrid, töölehed.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Mõistatus kasest: „*Valge lehm, sada sarve peas, ühest nisast lüpstakse?*“ (Saimre, 2010, lk.15).

- Lapsed lähevad kaskede juurde sirge selja ja päkkadel kõnniga.
- Arutelu mõistatuse üle.

2. Kase vaatlemine

- Muutuste otsimine ja võrdlemine (pilt talvisest kasest).
- Pungade ja isasurbade uurimine luubiga.
- Putukate jälgimine puul (luubiga).
- Puukoore katsumine käega, põsega, nuusutamine, luubiga uurimine.

3. Matemaatiline tegevus

- Matemaatilise jutukese koostamine.

Lapsed mõtlevad välja ja esitavad teistele kasega seotud matemaatilisi jutukesi (isa tegi kaks kasevihta, vanaisa tegi kaks vihta rohkem. Mitu vihta tegid isa ja vanaisa kokku?)

Märkus: Jutukesed võib õpetaja üles kirjutada, et pärast kase raamatusse panna.

4. Mänguline tegevus

- „Puud tuule käes“ (Aher, 2005, lk. 33).

Lapsed moodustavad ringi, kõik on puud. Õpetaja käskluse peale lapsed liigutavad ennast.

Tuul puhub tagant - lapsed kummarduvad ette.

Tuul puhub eest – lapsed kummarduvad taha.

Tuul puhub paremalt – lapsed kallutavad end vasakule.

Tuul puhub vasakult – lapsed kallutavad end paremale.

Märkus: Lapsed võivad ka ise järjest käsklusi anda. Võib mängida ka silmad kinni.

5. Lõpetav tegevus

- Kasemahla maitsmine.

Millise maitse-, lõhna- ja värvusega on kasemahl?

6. Kinnistav tegevus

- Puukalendri täiendamine.
- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Saimre, T. (2010). *1000 mõistatust, 500 vanasõna*. (lk. 15). Tallinn: TEA.

TÖÖLEHT NR. 2

NIMI: ..... KUUPÄEV .....

**1. JOONISTA PILT MÕISTATUSE PÕHJAL - VALGE LEHM, SADA SARVE PEAS,
ÜHEST NISAST LÜPSTAKSE?**

2. KIRJUTA , MIDA SA TÄNA LUUBIGA UURISID?

1. ....

2. ....

3. ....

Lisa 6 Kase vaatlus läbi aastaegade

4. õppekäik KASK SUVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; juuni.

Eesmärgid: laps kirjeldab puuga aasta jooksul toimunud muutusi;

laps teeb kokkuvõtte puukalendrist;

laps uurib luubiga kasevihta ja luuda;

laps kuulab juttu ja dramatiseerib jutu põhjal;

laps tutvub vett imava materjaliga.

Vahendid ja ettevalmistus: kaseviht, luud, luubid, puukalendrid, veeanum, samblatuustid, ämbrid.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Mõistatus kaset: „*Kodu tal metsas, aias ja aasal; lähed sauna, võtad ta kaasa; ehteks tuppagi kevadel tood, maitsvat ja heledat mahlagi jood?*“ (Tomingas & Villo, 2014, lk. 66).

2. Kaskede vaatlemine

- Kaskede leidmine ja vaatlemine.
- Muutuste leidmine ja kirjeldamine kevadise pildi põhjal.
- Milline on kase võra erinevatel aastaegadel? Millisel aastaajal on kase võra nii tihe, et me saaksime kase alla vihmavarju minna?
- Pane põsk vastu kasetüve, mida sa tunned? (tüvi tundub jahedam).
- Puukalendri lõpetamine ja kokkuvõtte tegemine. Milline oli kask erinevatel aastaegadel?
- Millisel aastaajal oli kask sinu arvates kõige ilusam? Miks?

3. Uurimine

- Kaseviha uurimine ja nuusutamine. Millisel aastaajal vihta tehakse?
- Luua uurimine (okste paigutus). Millisel aastaajal luuda tehakse?

Märkus: Tore oleks, kui lapsed saaksid ka ise endale väikese viha teha.

4. Jutu kuulamine

- „Kuidas kased saunas käisid“ (Kivirähk, 2015).

Saunas elas viht. Selline korralik tugev kaseviht, mis igal saunapäeval hoolikalt saunalisis vihtles. Nendel päevadel, kui sauna ei köetud, pikutas ta pingi peal ja

meenutas lapsepõlve. Saunaviht oli sündinud metsas. Pärilistena ei olnudki ta veel mingi viht, vaid lihtsalt suur hulk kaseoksi, mis kasvasid kõrge kasepuu küljes. Lehed nende okste küljes olid alles imepisesed. Aga kui nad suureks kasvasid, lõigati oksad puu küljest lahti, seoti vihaks ja toodi sauna. Saunast sai kaseviha kodu. Vihale meeldis saunas väga ja ta oli leidnud siit mitu sõpra: seebi ja nuustiku. Aga vahel igatses ta siiski ka oma ema ning teiste sugulaste järele. Ning ühel päeval otsustas ta neile külla minna. Viht kammis pead, sidus vöö tihedamalt kõhu ümber, et ükski oksake kaotsi ei läheks, ning asus teele. Mets polnud kaugel, vaid algas kohe sauna tagant. Kõrgete kasepuude otsas laulsid linnud ja jalutasid lepatriinud. Viht tundis kohe oma ema ära ja lehvitas rõõmsalt oksaga. „Tere, ema!“ „Tere!“ ütles ema üllatunult. „Kus siis sina nii kaua oled olnud?“ „Saunas“ vastas viht. „Ma töötan seal saunavihana.“ „Mis imelik töö see selline on?“ vangutas ema latva. „Kase töö on ikka kohiseda ja kevadel mahla anda.“ Ning kõik teised kased vaatasid vihta kahtlustavalt ja sahistasid umbusklikult lehtedega. Keegi neist ei olnud varem saunast midagi kuulnud. „Aga te tulge mulle külla!“ pakkus viht. „Siis te näete, kui tore mul on!“ Kased pidasid natukene aega kahisedes nõu ja tulidki. Mets jäi päris tühjaks, ainult paar vana kändu ei viitsinud end püsti ajada. „Kummardage nüüd natuke,“ hoiatas viht, kui kased sauna juurde jõudsid. „Uks on üsna madal.“ Kased langetasid oma latvu ja olidki saunas. Viht juhatas nad kohe leiliruumi. „Istuge siin ja higistage!“ õpetas ta. „Ja pärast ma vihtlen teid!“ Kased ronisidki saunalavale ja viht viskas leili. Laululinnud ja lepatriinu, kellele suur kuumus ei meeldinud, võisid sel ajal pesuruumis seebiga mängida ja mulle puhuda. Kui oli juba küllalt higistatud, hakkaski viht kaskesid vihtlema. Kõigepealt vihtles ta oma ema ja siis kõiki teisi sugulasi. Ta vihtles väga hästi ja kased ägisesid suurest mõnust. „See saun on tõesti tore paik!“ kiitsid nad. „Tore poiss, oled endale vahva töö leidnud! Me hakkame sul nüüd iga nädal külas käima!“ „Tulge muidugi,“ rõõmustas viht. Pärast mindi pesuruumi ja kõik kased käisid kordamööda duši all. Laululindudel ja lepatriinudel pesti kah pead puhtaks ning siis läksid kased pikas rivis tagasi koju. Veel mitu nädalat lõhnas mets õrnalt seebi järele.

5. Lavastusmäng kuulnud jutu põhjal

Enne rääkida läbi, kus midagi asub (saun, leiliruum, dušš, mets). Jaotatakse osad ja mängitakse kaskede saunaskäiku oma sõnadega.

6. Veemäng

- „Saunaskäik“ (Tõhk, 2010, lk. 174).

Lapsed moodustavad kaks võistkonda. Esimesed lapsed jooksevad veeanumani, kastavad samblatuustid veeanumasse, pigistavad sinna imatud vee oma ämbrisse ja jooksevad tagasi. Valavad vee oma võistkonna juures olevasse ämbrisse ja annavad tühja ämbri teisele võistlejale. Võidab see võistkond, kes oma ämbri kõige ennem täis saab.

7. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

TÖÖLEHT NR. 3

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. LÕPETA LAUSE.

TOHT, MAHLA, OKSI, PUU, VIHT

VALGE TÜVEGA PUU ON KASE.....

SAUNA VÕETAKSE KAASA KASE.....

KEVADEL JUUAKSE KASE.....

KEVADEL TUUAKSE VAASI KASE.....

KASE TÜVE KATAB KASE.....

2. JOONISTA IGASSE RITTA NÕUTUD ARV.

4 KASKE	
5 VIHTA	
3 LUUDA	

Lisa 8 Mäni vaatlus läbi aastaegade

1. õppekäik MÄND SÜGISEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Liikumine, Kunst.

Koht ja aeg: lasteaias õueala; oktoober.

Eesmärgid: laps leiab mäni krobeline koore järgi;

laps võrdleb mäni ja kuuse okkaid;

laps uurib luubiga linale kukkunud tükke;

laps rullib plastiliinist kehaosad oma käbinukule ja esitleb nukku teistele;

laps annab käbi edasi kokkulepitud järjekorras.

Vahendid ja ettevalmistus: luubid, lina, plastiliin, voolimisalused, 20 männikäbi, 4 nõõri ringide tegemiseks, kriidid mätaste joonistamiseks.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Õpetaja ütleb mõistatuse: *Kellel on krobeline kasukas?* (Tomingas & Villo, 2014, lk. 66). Lapsed lähevad krobeda koorega puud otsima.

2. Mäni leidmine ja vaatlemine

- Mäni koore katsumine käega, põsega, nuusutamine. Kas ikka on krobeline? Võrdlemine kõrval kasvavate puudega (lapsed võrdlevad silma järgi). Kas on üldse erinevust?
- Võra kuju ja okste vaatlus.
- Okste vaatlemine (kuidas asetsevad), katsumine, nuusutamine.
- Mäni ja kuuseokaste võrdlemine (Männiokkad on pikad ja kahekaupa oksa küljes. Kuuseokkad on lühikesed ja ühekaupa tihedalt oksa küljes).

3. Katse

- „Vaata, mis kukub“

Õpetaja paneb puu alla valge lina ja raputab oksa. *Vaata, mis kukub linale ja uuri luubiga* (puutükke, kooretükke, okkaid, putukaid).

Märkus: Enne raputamist küsida lastelt: *Mida te arvate, mida võib linale kukkuda?* Pärast vaadata, kas laste oletused läksid täide.

4. Mänguline tegevus

- „Oravad talvevarusid kogumas“ (Külmallik, 2010, lk. 23).

Mängijad jagatakse kaheks võrdseks võistkonnaks ja nad seisavad kas viirus või kolonnis.

Mõlemal võistkonnal on 10 käbi ehk „pätklit“, mida saab käest-kätte anda ja neli nööri, millest moodustatakse mõlema viiru algusesse ja lõppu maha rõngas. Viiru ühte otsa rõngasse asetatakse „pätklid“. Mängijate ülesandeks on märguande peale aidata oraval „pätklid“ pesasse talvevaruks koguda. „Pätklid“ antakse edasi käest kätte kuni viimne laps paneb selle kolonni/viiru lõpus olevasse rõngasse ehk pesa. Nii toimitakse kõikide „pätklitega“. Võidab võistkond, kes esimesena „pätklid“ ühest rõngast teise tõsta jõuab. Ülesande algul lepatakse kokku, millisest asendist ja milliste kehaosadega „pätklite“ edasiandmine toimub. „Pätkleid“ võib edasi anda erinevatest asenditest: sirgete või kõverdatud kätega (jalgadega), jalgade vahelt, üle pea, selja tagant, kõhuli olles jne.

5. Kunstiline tegevus

- „Käbinukk Karla“ (Sein, Urvak & Vaiksoo, 2005, lk. 92-93).

Lapsed rullivad plastiliinist jalad, käed, silmad, suu ja mütsi. Suruvad plastiliinist detailid käbi külge ja nukk ongi valmis. Iga laps mõtleb oma käbinukule nime ja esitleb oma nukku teistele. Valminud käbinukkudega saavad lapsed õues mängida, neid täiendada ja nendega fantaseerida.

Märkus: Käbinukkudele võib meisterdada ka oma küla, kus elavad veel tõru-ja kastaninukud ning loomad.

6. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamiseks kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

Pine Cone of Colorado Pinyon. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/81000/81055/81055_copinyon.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

White Spruce Pine Cone. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/81000/81085/81085_whitespruce.htm.

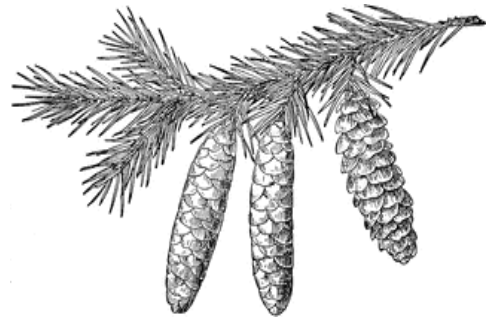
TÖÖLEHT NR. 1

NIMI: ..... KUUPÄEV:.....

1. MILLISELE PUULE KUULUVAD NEED OKSAD?

.....

.....

2. JOONISTA KÕRGE MÄND JA MADAL KUUSK

3. MÄND JA KUUSK ON .....PUUD.

Lisa 10 Mäni vaatlus läbi aastaegade

2. õppekäik MÄND TALVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala, jaanuaris-veebruaris.

Eesmärgid: laps mõistatab mõistatust ja arutleb selle üle;

laps kuulab muistendit lehtedest ja okastest;

laps mõõdab lumekihi paksust lagendikul ja puude all;

laps tegutseb vastavalt mängujuhi ütlustele.

Vahendid ja ettevalmistus: sügisene pilt männist, 20 keppi lume mõõtmiseks, 20 pliatsit mõõtetulemuste märkimiseks, joonlauad.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Mõistatus männist: *Kuigi pakane on väljas, olen mina ikka haljas, ei ma kannu, kaota lehti, okkad on mind ikka ehtind. Okstel kenad, väiksed käbid, vaatab orav hoolsalt läbi* (Saimre, 2010, lk. 34).

- Lapsed seisavad üksteise taha kolonni, käed eesseeisja õlgadel. Silmad on lahti ainult kolonni esimesel lapsel. Juht juhhib oma kolonni männi juurde. Pärast arutatakse kas nii oli turvaline ja hea kõndida.
- Arutelu mõistatuse üle.

2. Mäni vaatlus

- Muutuste leidmine puu juures (sügisese pildi järgi).
- Kuidas ilmastik on puu kuju ja võra muutnud? (lumi okstel).
- Miks on männi kõrval kasvavad puud raagus? (lehtpuud).

3. Muistendi kuulamine

- „Lehed ja okkad“ (Kuus, 2012, lk. 38).

Üsna ürgsel ajal, kui inimene oli väike ning väeti, puudunud metsal veel roheline. Siis ilmunud vanake Loodus oma lehekotiga ja hüüdnud puudele: „Hõi, pikapihamehed, lehti valima, kui endile kehakatet soovite!“ Ega keegi alasti taha olla! Need puud, kes siinsamas konutavad, jõudnud krapsti koti kallale. Kõrge kastan krahmanud endale suured sõrmjad lehed, sitke saar sulgjad, paks pärn südajad, jalakas munajad karvased, tema veli künnapuu munajad siledad. Lepp ja paju tõtanud samuti kraavist jaole – ja lehed olidki otsas. Kui looduse-ätt nendele puudele kehakatteid kokku traageldanud, astunud ta ette ka mäni, kuusk ja kadakas. „Kuhu teie nii kauaks jäite?“ tahtnud ätt teada. „Ehitasin inimestele hütikest,“ vastanud mäni. „Tegin ta hüti ümber tarekest,“ kostnud kuusk. „Ja mina,“ kõnelnud kadakas, „söötsin ta sokukest.“ Looduse –ätt kaapinud kotipõhjast jäänuseid ja porisenud: „Et hilinesite, saate ainult

okkaid, et te aga üht väetikest aitasite, valmistan teile kõvemad kuued.“ Ta jätnud lehtpuude kehakatted traagelniitidele ning asunud inimeste aitajatele kuubesid õmblema. See töö tulnud tal väga tugev. Igal sügisel hullab ringi vinge tuul, sakutab lehtpuud talveks raagu, puistab nende pudedad hilbud laiali. Kuid okaspuudelt ta nende hästiõmmeldud kuubesid seljast maha rebida ei suuda.

4. Katse

- „Lume mõõtmine“

Lapsed mõõdavad kõigepealt kepiga lumekihi paksuse lagendikul ja siis puude all.

- Võrdlemine ja arutus. *Miks tekivad erinevused?*
- Lapsed võrdlevad mõõdustikke omavahel. *Kas kõik said ühesugused tulemused?*

5. Mänguline tegevus

- „Käbidel on kiire“ (Külmallik, 2010, lk.26 järgi).

Mängijad jotatakse paaridesse – „käbideks“. Üks laps on mängujuht või kui mängijaid on paarisarv, võib keegi täiskasvanutest seda osa täita. Mängujuht annab „käbidele“ käsklusi, näiteks „*Seiske üksteise kõrval!*“ või „*Istuge seljad vastamisi!*“ Kõik tema käsud tuleb „käbidel“ täita. Kui aga mängujuht hüüab: „*Käbidel on kiire!*“, peavad kõik paarilised vahetama ja ka mängujuht haarab endale paarilise. See, kes üksi jääb, on uus mängujuht.

6. Kinnistav tegevus

- Iga laps räägib, mida uut ta täna teada sai.

Lisa 11 Mäni vaatlus läbi aastaegade

3. õppekäik MÄND KEVADEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Matemaatika, Kunst, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; aprill.

Eesmärgid: laps leiab puu pildi järgi;

laps märkab ja kirjeldab puuga toimunud muutusi;

laps arutleb vanasõna üle;

laps loeb ja võrdleb aastarõngaid;

laps meisterdab looduslikust materjalist vabalt ja loovalt;

laps ületab „rabamännikus“ erinevaid takistusi.

Vahendid ja ettevalmistus: pilt talvisest männist, luubid, 20 puuketast, PVA-liim, männikäbid.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus:

- Otsi pildi järgi

Õpetaja näitab pilti talvisest männist ja lapsed jooksevad selle puu juurde kahekaupa käest kinni hoides. Mäni juures küsib õpetaja: *Kelle nimi meie rühmas algab M-tähega?*

Need lapsed, kelle nimi ei alga M-tähega, mõtlevad endale M-ga algava nime (nt. Markus Mänd, Maarika Mänd jne.).

2. Mäni vaatlus

- Mäni vaatlemine, muutuste leidmine. Kas üldse on midagi muutunud?
- Okaste katsumine, nuusutamine, luubiga uurimine (võrdlemine torkava kuusega).
- Männikoore luubiga uurimine (võrdlemine torkava kuusega).
- Miks on puud vajalikud?
- Mida teha, et puud säiliks?

3. Arutelu

- Vanasõna: *Käbi ei kuku kännust kaugele?* (Tomingas & Villo, 2014, lk. 100). Mida sa arvad, mida see tähendab?

„Käbi ei kuku kännust kaugele!“ Nii armastavad vanemad inimesed korrata, kui tahavad öelda, et laps ja tema vanemad on üsna ühte nägu või tegu. Samas on looduses hoopis nii, et kännu kõrvalt leitud käbi on suure tõenäosusega mõne teise puu käbi. Sest puu, millest on alles vaid känd, ei saa kuidagi käbisid kukutada. Käbid on meie looduses väga tähtsad. Elkõige männikäbid ja kuusekäbid. Uus mänd või kuusk saab kasvada ainult käbist

pudenenud seemnest. Just seemnest, mitte käbist. Heas käbis on üsna palju seemneid. Mõnel suuremate käbidega männiliikidel ligi sadakond. Mänd ja kuusk ei suuda paljuneda võrsetega nagu paju ja haab, mille järelkasvu on kännu ümber kohe nii palju, et sellest saab tihe võsa. Vaja on käbisid ja nendes peituvaid seemneid (Vilbaste, 2014, lk. 8-9).

4. Uurimine

- „Mis on puu sees?“

Puu ristlõike uurimine – vaatlemine luubiga.

Aastarõngaste lugemine, võrdlemine, arutelu.

„Kuidas lugeda puu vanust?“

Puu vanust saadakse teada, tema aastaringe lugedes. Iga aastaga kasvab puu pisut laiemaks. Selle tulemusena tekib kaks selgesti märgatavat ringi, mida kutsutakse aastarõngaks. Heledamad ja laiemad ringid kasvavad kevadeti. Tumedamad ja kitsamad ringid suviti ja sügiseti. Puu vanuse saad kõige lihtsamini teada, kui loendada heledaid ringe (Anari & Piht, 2009, lk. 8).

5. Mänguline tegevus

- „Seiklus rabas“ (Aher, 2005, lk. 33).

Õpetaja palub lastel tuua „rabamännikust“ meisterdamiseks männikäbisid. Rabas kõndides tuleb olla hästi tähelepanelik. Moodustatakse kaks võistkonda. Mõlema võistkonna esimesed alustavad liikumist ja jõuavad esimese takistuseni – ületada purre (kõnd mööda mahaasetatud nõõri). Lapsed liiguvad sikk-sakk kõnniga edasi ümber puude (kui puud õuealal puuduvad, saab neid tähistada kurikatega). Maa muutub „märjemaks“, edasi liiguvad seiklejad hüpetest mättalt-mättale (joonistada maha kriidiga ringid või märgistada mättad rõngastega). Jõutakse rabamännikuni, laps korjab maast männikäbi (eelnevalt on õpetaja käbid maha pannud). Kui ülesanne on täidetud, algab tagasitee: üle mätaste puudeni, nende vahel sikk-sakk kõnd, kuni jõutakse purdeni ja ületatakse viimane takistus. Siis läheb järgmine.

Märkus: Eelnevalt on vaja lastele rääkida, mis on raba ja millised ohud võivad seal esineda.

Korduval mängimisel võib koos lastega takistusi juurde mõelda.

6. Kunstiline tegevus

- „Meisterdamine looduslikust materjalist“

Lapsed kaunistavad puust kettad loodusliku materjaliga. Kasutades selleks okkaid, oksid, käbisid ja muud puu alt leiduvat. Mõtlevad oma tööle pealkirja ja tutvustavad seda teistele.

7. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

Field Pine. Külastatud aadressil http://etc.usf.edu/clipart/84700/84731/84731_field_pine.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

Cone. Külastatud aadressil http://etc.usf.edu/clipart/19800/19871/pine_cone_19871.htm.

TÖÖLEHT NR. 2

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. MOODUSTA NELJASED HULGAD.

2. VÄRVI SAMA PALJU RUUTE, KUI ON KÄBISID.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. LEIA, MILLISED SÕNAD ON SIIN PEIDUS.

NÄMD.....

BIKÄ.....

SOAK.....

4. JOONISTA SAMA PALJU AASTARÕNGAID, KUI VANA SA OLED.

Lisa 13 Mäni vaatlus läbi aastaegade

4. õppekäik MÄND SUVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Muusika, Keel ja kõne.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; juuni.

Eesmärgid: laps laulab ilmekalt ja teeb kaasa liigutusi;

laps leiab ja kirjeldab puuga aasta jooksul toimunud muutusi;

laps loeb paberirullil olevaid sõnu ja leiab neid loodusest;

laps mängib rollimängu;

laps kasutab männikäbi õhuniiskuse mõõtjana.

Vahendid ja ettevalmistus:

Tegevusjuh: paberirullid koos sõnaussiga, 20 männikäbi, 20 alust, plastiliini, 20 paberit A4, värvipliatsid töölehe täitmiseks.

1. Sissejuhatav tegevus:

- Laul „Männid“ (Mikussaar, 2003, lk. 185).

Männid on kõverad, (lapsed küürus seljaga) *männid on sirged* (lapsed seisavad sirge seljaga).

Männid on madalad (lapsed kükitavad), *männid on kõrged* (lapsed seisavad päkkadele ja tõstavad käed üles).

Refrään: Männipuu viljaks on teadagi käbi (lapsed panevad nimetissõrme ja pöidla kokku).

Potsi ja ongi mu lauluke läbi (2x) (lapsed istuvad maha).

Õpetaja laulab lastele ühe korra ette, sõna määnd ajal näitab männiokast. Laste ülesanne on algul kuulata, ära arvata, mis puu kohta laul käis ja selle puu juurde minna lauldes ja liigutusi kaasa tehes.

2. Mäni vaatlemine

- Mäni vaatlus.
- Kokkuvõte. Milline oli puu erinevatel aastaegadel?
- Millisel aastaajal oli määnd sinu arvates kõige ilusam? Miks?

3. Sõnamäng

- „Sõnauss tahab süüa“ (Külmallik, 2010, lk. 53).

Vaja läheb paberirulle sõnaussiga (näit. KÄBILEHTOKASMULDSAMMALOKS). Lapsed jagatakse rühmadeks (kas paariks, kolmeks, neljaks või viieks lugedes). Iga rühm valib kapteni, kes juhhib oma grupi tööd. Kõik võistkonnad alustavad mängu üheaegselt, kerides lahti paberirulli ehk SÕNAUSSI. Mängu võidab see võistkond, kelle sõnauss saab kõige kiiremini kõhu täis – ehk siis leiab sõnaussis olevatele sõnadele vastavad asjad loodusest ja

paigutab need õigesse kohta rullil.

Märkus: Paberirullil võib olla ka sõnu, mida ei pea loodusest otsima, vaid võib joonistada (VIHMPÄIKELUMITUULPILV).

4. Rollimäng

- „Veepiisa teekond“ (Külmallik, 2010, lk.56-57).

Oli kord üks ilus suur veelomp. Selle lombi sees elas üks tore veepiisk. Veepiisk ja lomp olid sõbrad. See väike veepiisk mängis ja hüppas seal lombis ringi näe niimoodi (lapsed sirutavad ühe käe välja ja teise käe sõrmeotstega toksides/hüppeldes matkivad selle käe peal veepiisa hüplemist). Korraga tuli pilve tagant päike välja ja see päike oli näe nii suur (lapsed laiutades käsi näitavad, kui suur see päike olla võis). Ja see suur päike hakkas väikest armsat ja natuke üleannetut veepiiska soojendama ja paitama näe niimoodi: (lapsed tõusevad püsti ja näitavad kaasa). Kõigepealt paitas ta ühte põske ja siis teist põske, ninaotsa, silmi, pead, ühte kätt ja teist kätt, siis ühte jalga ja siis teist jalga kuni päike soojendas veepiisa nii ära, et temast sai aur (lapsed kükitavad ja teevad ennast väikseks) ja ta muutus nii kergeks, et lendas auruna aina üles ja üles just niimoodi (lapsed mängivad auruks muutunud veepiisku ja matkides lendamist jooksevad ringi) kuni jõudiski see auruks muutunud veepiisk üles taevasse. Sõber lomp oli aga väga kurb, sest ta arvas, et ta ei kohtu enam kunagi oma sõbra veepiisaga, kes oli nii toredasti temaga mänginud. Väikesele veepiisale tuli aga sinna üles taevasse üha rohkem uusi sõpru – teisi veepiisku juurde. Neid kõiki oli päike soojendanud ja nad auruks muutnud. Veepiisku sai taevasse kohe hästi palju. Neil oli seal väga vähe ruumi, nad olid seal väga tihedalt koos, moodustades pilve vot niimoodi: (lapsed seisavad hästi tihedalt puntras koos) ja neil hakkas seal pilves nii kitsas, et vihmapiisk koos oma kaaslastega sadas vihmamana maa peale tagasi (lapsed matkivad sõrmeotstega maad toksides vihmasadu) ja nii tekkis uuesti lomp ning suured sõbrad veepiisk ja lomp said jälle kokku. Nad olid rõõmsad ja kallistasid üksteist, teeme seda meigi (lapsed kallistavad üksteist).

5. Katse

- „Käbi – õhuniiskuse mõõtja“ (Kuhn, 2014, lk. 44).

Miks on käbid vahel kinnised, vahel laiali avatud?

- Iga laps otsib endale männikäbi, kinnitab selle plastiliiniga alusele ja asetab selle õues varjulisse kohta.
- Märgib üles, missugune ilm parajasti on ning kas käbi on avatud või suletud.
- Pärast ilmu muutust kontrollib laps kuidas käbi siis välja näeb.
- Mida märkad?

Kuiva ilmaga ajab käbi soomused laialt harali. Vihmase ilmaga liibuvad soomused üksteise vastu. Niimoodi toimubki käbi õhuniiskuse mõõõtjana.

Miks siis käbi nii käitub? Vihmaga on oht, et seemned ei lenda piisavalt kaugele või lähevad märjaks saanult mädanema. Sellepärast ongi kõrge õhuniiskuse ajal käbisoomused kokku tõmbunud. Valminud seemned levivad tuulega, idanevad ning neist kasvavad uued puud.

NB! Käbid reguleerivad iga kord enne ilmamuutust, seega võid neid kasutada koduse ilmajaamana.

6. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Pear-Tree*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/31400/31467/pear_31467.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Scots Pine Cone*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/51200/51214/51214_scots_cone.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Blanch of Pinus Contorta*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/83000/83069/83069_pinus_contor.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Genus Pinus L. (Pine)*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/44100/44154/44154_pine_3.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Pitch Pine Seed Wing*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/30200/30251/pitch3_30251.htm.

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Cone Pinus Pyrenaica*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/83000/83078/83078_pinus_pyrena.htm.

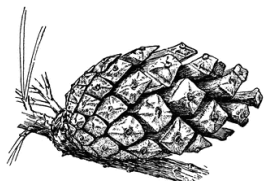
TÖÖLEHT NR. 3

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. KIRJUTA PUUDUVAD TÄHED.

T _ V _

_ Ä _ _

O _ _

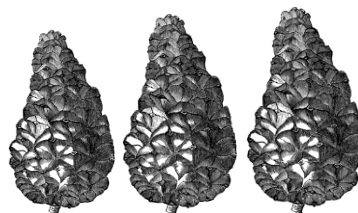
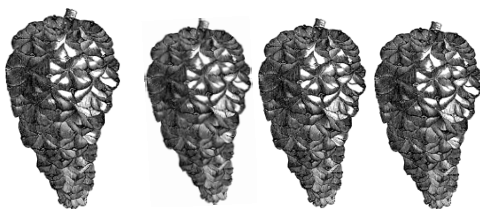

O _ A _

S _ _ M _

2. VÖRDLE HULKI (>, <, =).

--	--	--

--	--	--

3. JOONISTA MUUTUSED KÄBIGA.

KÄBI PRAEGU	KÄBI PÄIKSEPAISTELISE ILMAGA	KÄBI VIHMASE ILMAGA

Lisa 15 Hobukastani vaatlus läbi aastaegade

1. õppekäik HOBUKASTAN SÜGISEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; oktoober.

Eesmärgid: laps mõistatab mõistatust ja arutleb selle üle;

laps leiab puu juures sügise märke;

laps kuulab juttu ja vastab küsimustele;

laps selgitab miks leht langes maapinnale kiiremini kui kastanimuna.

Vahendid ja ettevalmistus: kastanid puu all.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Mõistatus hobukastanist: *Valged küünlad kevadkuul okste küljes püsti puul. Sügisel on aga seal õieküünla koha peal pallid, millel kare keha mille varjul peidus pruun ilus ümar läikiv tuum: mängukanne saab neist teha* (Saimre, 2010, lk. 25).

- Lapsed „kappavad“ mõistatuse järgi hobukastanini.
- Arutelu mõistatuse üle.

2. Hobukastani vaatlemine

- Võra vaatlemine (kuju, tihedus, hargnemine).
- Tüve vaatlemine, katsumine, nuusutamine.
- Sügismärkide leidmine.
- Lehtede vaatlemine (kuju, värvus, suurus).
- Kuidas on hobukastan saanud oma nime? (kastanimunadega raviti hobuse köha).
- Vilja vaatlus ja kirjeldamine (hobukastani seemet nimetatakse selles töös ka kastanimunaks, mis on tavamõistena kasutusel).

Kastanimunade ümber olev ogadega kest on mürgine, seepärast ei tohi kastanimuna kätte saamiseks seda hammastega katki teha (Haavik, 2006, lk. 135).

3. Jutu kuulamine

- „Kastan ja tõru“ (Kivirähk, 2013).

Metsas kasvas tamm. Ja tamme kõrval kastan. Sügisel varisesid tamme otsast all samblale tuhanded tõrud. Ning hiljem potsatasid nende kõrvale sajad pruunid kastanimunad. Linnud tassisid neid endale pessa talvevaruks,

metssiga krõmpsutas maitsvat rooga sealsamas. Lapsed, kes metsa sattusid, korjasid kastaneid ja tammetõrusid endale taskusse, viisid koju ja valmistasid neist igasuguseid naljakaid loomakesi. Lõpuks jäid puude alla veel ainult üks kastanimuna ja tõru. Nad elasid tamme küljest alla kukkunud kuivanud oksa all ja neil oli seal väga tore. Vahel käis neil külas siil, vahel hüppas läbi jänes. Nad pajatasid kastanile ja tõrule metsauudiseid, sest kastan ja tõru ise ju kusagil käia ei saanud. Ühel päeval ütles siil. „Enam ma ei tule, sest talv on kohe käes. On aeg magama minna!“ „Mis asi on talv?“ küsisid kastan ja tõru. „Küll te ise varsti näete,“ vastas siil pahuralt. „Lund hakkab sadama ja üldse juhtub igasuguseid jõledaid asju. Head ööd!“ Kastanil ja tõrul hakkas hirm ning nägid öösel koledaid unenägusid. Kui nad hommikul ärkasid, oli maapind valge. „Mis see ometi on?“ ehmusid nad. Kas see valge asi on ohtlik?“ „Sugugi mitte!“ kostis mööda lippav jänes. „See on lumi. Talv on kätte jõudnud!“ „Appi!“ hüüdis tõru ja kastan. „Mis nüüd saab!“ Ning nad jutustasid jänesele, mida siil neile rääkinud oli. „Oh, see pole sugugi tõsi!“ lohutas neid jänes. „Siil on lihtsalt loll. Talv pole põrmugi kole, vastupidi, talv on igati vahva, sest talvel on ju jõulud!“ „Mida see tähendab?“ uurisid kastan ja tõru. „Jõulud on kõige imelisem päev aastas!“ seletas jänes ja õhkas vaimustunult. „Siis tuleb jõuluvana ja kõik loomad saavad kingituse! Mina sain eelmisel aastal enda pikkuse porgandi! Oi, kuidas ma juba jõule ootan!“ Ning jänes keksis rõõmsalt minema. Tõru ja kastan vaatasid teineteisele otsa. „Meie pole kunagi kingitust saanud,“ ütles tõru. „Ei“ vastas kastan. „Aga tahaks saada küll. Äkki jõuluvana toob meile?“ „Vaevalt,“ ütles öökull puu otsast. „Jõuluvana toob kingitusi loomadele. Igasugused kastanid, tõrud, kuuseokkad ja muu selline prügi kingitusi ei saa. Või veel! Siis võiks juba karupabulatele ka kinki viia!“ Ning öökull naeris laginal oma nalja üle ja lendas ära, aga kastan ja tõru jäid nukraks. Lühikesed talvepäevad muudkui kulusid ning loomad-linnud muutusid aina ärevamaks, lobisesid omavahel lähenevatest jõuludest ja arutasid, mida küll jõuluvana neile sel aastal toob. Kastanil ja tõrul oli seda juttu kurb kuulata, aga parata polnud midagi. Nema ju polnud loomad, olid lihtsalt üks kastan ja üks tõru. Viimaks saabuski jõulupäev. Läks juba päris pimedaks. Taevas vilkusid üksikud tähed, aga kõik loomad ja linnud olid kuhugi kadunud. „Küllap nad on jõuluvana juures,“ ütles tõru ja ohkas. Siis saabus jänes. Tal oli kaenlas hiiglaslik kaalikas. „Vaadake, mis ma sain!“ hüüdis ta õnnelikult. „Jõuluvana kinkis!“ Tõru ja kastan hakkasid nüüd lausa nutma, nii kahju oli neil sellest, et jõuluvana neile midagi ei too. Jänes pani pea viltu ja mõtles natuke. „Oodake, kohe ajame asja jutti!“ ütles ta siis. Ta otsis maast neli oksakest ja torkas kastanile alla, nii, et neist said otsekui neli jalga. Siis valmistas ta viiendast oksast kastanile kaela ja kinnitas selle külge tõru, nii et see oli nüüd täpselt nagu kastani pea. „Päris tore kits!“ kiitles jänes ise ja kamandas: „Ruttu nüüd suure kuuse alla! Jõuluvana on veel seal!“ Kastan ja tõru, kellest oli nüüd kahepeale kokku saanud tilluke kits, pistsid tuhatnelja punuma. Jõuluvana hakkas juba oma suurt kotti kokku pakkima, aga kui ta tulijat märkas, lõi ta käsi kokku ja hõikas: „Oi, kui tore väike hobune! Kohe ma otsin sulle ilusa kingi!“ Kastan ja tõru ei hakanud ütleva, et nad pole mitte hobune, vaid kits. Mis vahet seal on! Jõuluvana on vana mees ja tema silmanägemine pole enam kuigi hea. Peaasi on see, et ta ulatas neile kingituse, kohe päris suure paki! „Aitäh!“ tänas tõru, sest tema oli ju pea. Aga kastan tegi jalaga kraapsu.

- Jutu põhjal küsimuste esitamine:

- 1) Millised puud kasvasid metsas?
- 2) Mis sügisel puudega juhtus?
- 3) Kellele meeldivad tõrud ja kastanid?
- 4) Milline aasta-aeg tuleb peale sügist?
- 5) Miks tõru ja kastan kartsid talve?
- 6) Jõulud on kõige imelisem päev aastas - mida see tähendab?
- 7) Mida jänes tõru ja kastaniga tegi? Miks?
- 8) Mis sulle selle loo juures meeldis? Mis ei meeldinud? Miks?

4. Mänguline tegevus

- „Puu, leht, õis, vili“ (Külmallik, 2010, lk. 20 järgi)

Lapsed seisavad ringis, iga laps saab endale 1- 4 (puu, leht, õis, vili) nimetuse. Õpetaja käskluse peale „Leht!“ vahetavad kõik lehed kohad. Mäng kestab kuni kõik osad on kohad vahetanud.

5. Katse

- „Maa jõud“ (Tõhk, 2010, lk. 193).

Algul viskavad lapsed õhku hobukastani lehe, pärast kastanimuna. Lapsed jälgivad esemete langemist maapinnale. Esemete lennutee vältel võivad lapsed katkematult hääldada mõnd helilist häälikut või lugeda numbreid.

- Määrata eseme maapinnale langemise aeg.
- Kaaluda käes lehte ja kastanimuna. *Kumb on raskem?*
- Selgitada, miks kõik õhku visatud esemed langevad maapinnale tagasi ja miks mõne eseme maapinnale langemiseks kulub rohkem aega.

Märkus: Enne katse algust oletavad lapsed, kumb ese langeb maapinnale kiiremini.

6. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).
Horse-Chestnut Leaf. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/45300/45310/45310_horse_chestn.htm.

Herbst Ausmalbilder (s.a.). Külastatud aadressil

<http://www.kinder-malvorlagen.com/zum-ausmalen/vorlagen-jahreszeit-herbst.php>.

TÖÖLEHT NR. 1

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. TEE ÕIGELE ARVULE RING ÜMBER.

4 5 6   4 5 6

2. KIRJUTA LEHTPUU, MIDA SA TÄNA VAATLESID.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. JOONISTA JUTU PÕHJAL PILT.

Lisa 17 Hobukastani vaatlus läbi aastaegade

2. õppekäik HOBUKASTAN TALVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Kunst, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; talvel (jaanuar - veebruar).

Eesmärgid: laps leiab õige puu selle vilja järgi;

laps märkab ja kirjeldab muutusi puuga;

laps arutleb, milleks kasutati hobukastani puitu vanasti ja milleks kasutatakse seda tänapäeval;

laps kujutab ennast puuna ja kordab sõnu kaasa;

laps joonistab ennast kui puud.

Vahendid ja ettevalmistus: kastanimuna, pilt sügiseset hobukastanist, puuksad joonistamiseks.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

- Otsi vilja järgi

Õpetaja näitab lastele hobukastani vilja ja tuleb leida puu, millele vilja kuulub. Lapsed valivad paarilise ja arutavad omavahel, millisele puule vilja kuulub. Siis moodustatakse paaride vahel hoburakend (üks laps ees, teine taga) ja nii sõidetakse puuni.

2. Hobukastani leidmine ja vaatlemine

- Lapsed leiavad hobukastani tema vilja järgi.
- Millised muutused on puuga toimunud? (Lapsed kirjeldavad sügise pildi järgi hobukastanit, leiavad erinevusi ja sarnasusi).
- Võra ja okste vaatlus.
- Millisel aastaajal on puu võra kõige paremini näha? Miks?

3. Arutelu

- Milleks kasutati hobukastani puitu vanasti?
- Milleks kasutatakse tänapäeval?

4. Kujutlusmäng

- „Puukuju“ (Tõhk, 2010, lk. 79).

Lapsed ütlevad kaasa sõnu, mis on trükitähtedega.

Õpetaja ütleb lastele: „Kujutage ette, et ma võlun teid puudeks. **SIUHH – SÄUHH, SIUHH – SÄUHH, SIUHH-SÄUHH!** Varbad hakkavad kasvama maa sisse ja hargnevad juurteks.

Jalgu ei saa enam liigutada ja enam ei saa käia. Keha muutub puu tüveks ja käed oksteks. (*Käed on pisut konksus ja ripuvad allapoole*). On kevadtalv, oksad on raagus ja meil ei ole lehti (*silmad kinni*).“

Tunneme, kuidas päike hakkab soojemalt paistma. Lumi hakkab sulama ja kõik kohad on vett täis. Me tunneme, et meil on janu. Hakkame juurtega maa seest vett imema (*liigutame varbaid*). **SLURP – SLURP – SLURP**. Pungad hakkavad puhkema (*tõstame käsi aeglaselt ülespoole*). Pungadest kasvavad lehed ja õied (*käed sirutuvad üles*). Võtame päikeselt jõudu ja valmistame elutoitu – hapnikku (*kiigume tuules*). Hapnikku ja toitu on kõigile vaja (*kükitame ja keerutame paar korda kohapeal ringi*). **VHUUM – VHUUM – VHUUM!** Suvel kasvame pikemaks (*tõuseme kikiarvule*) ja priskemaks (*ajame põsed punni ja plaksutame tasakesi põskedele*). Meie okstel lendavad ringi linnud ja putukad (*lendamisliigutused*). **VIUU – VIUU – VIUU!**

Seemned valmivad ja kukuvad maa peale (*puudutused maapinnal sõrmedega*). **TRIT – TRIT – TRIT!** Tunneme, kuidas ilmad hakkavad jahenema (*õlgede vabistamine*). Valgust jääb päev- päevalt vähemaks. Linnud lendavad ära lõuna poole (*kätega lennuliigutuste matkimine*). Tuuled muutuvad valjemaks (*suuga tuule puhumise imiteerimine*). Toit liigub juurtesse (*suuga sissepoole imemise häämitsus*). Lehtedel paljastub kollane, punane ja oranž värv. Tuleb kohutav sügistorm. Puud liiguvad tuules, viimased lehed rebitakse puudelt (*lapsed kiiguvad, kõiguvad, puudutavad kätega maad, kükitavad*). **UUU – UUU – UUU!** Nüüd mängime, et oleme lehtede alla jäävad vihmaussid. Sööme lehti **NÄM – MAM – MATS – KATS – TRIT – SLURP!** Muutume jälle puudeks, kes on suikunud talveunne (*silmad kinni, seisame liikumatult*).

Märkus: Mängu lõpus arutatakse, kuidas tundsid lapsed end puuna.

5. Kunstiline tegevus

- Joonistamine „Mina olen puu“

Laps joonistab puuksaga lumele pildi, kus ta tunnetab, et on muutunud puuks. Jalad muutuvad juurteks, keha tüveks, oksad käteks ja juusteks.

6. Kinnistav tegevus

- *Mida uut sa täna teada said?*

Lisa 18 Hobukastani vaatlus läbi aastaegade

3. õppekäik HOBUKASTAN KEVADEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Matemaatika, Keel ja kõne, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; kevadel (märts-aprill).

Eesmärgid: laps märkab ja kirjeldab puuga toimunud muutusi;

laps uurib luubiga pungi, puukoort ja putukaid;

laps mõõdab ja võrdleb puu ning sõbra übermõõtu;

laps loeb sõnakaarti ja otsib paarilist;

laps reageerib vastavalt väite õigsusele.

Vahendid ja ettevalmistus: pilt talvisest hobukastanist, luubid, lõngad, paberid teibiga, pliiaatsid, käärid, pildid ja sõnakaardid (leht, vili, juur, tüvi, oks).

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

- Otsi pildi järgi.

Kevadel, kui see puu õitseb, öeldakse tema kohta, et ta näeb välja nagu küünaldega kaetud jõulupu. Õpetaja näitab pilti talvisest hobukastanist ja palub lastel selle puu juurde minna külg ees.

2. Hobukastani vaatlemine

- Muutuste otsimine ja võrdlemine (pilt talvisest hobukastanist).
- Pungade uurimine luubiga.
- Putukate jälgimine puul ja selle läheduses (luubiga).
- Puukoore katsumine käega, põsega, nuusutamine, luubiga uurimine.

3. Matemaatiline tegevus

- „Puu übermõõtu“ (Aher, 2005, lk. 45).
- Hobukastani tüve übermõõdu mõõtmine lõngaga
- Sõbra übermõõdu mõõtmine lõngaga.
- Tulemuste võrdlemine

Lapsed moodustavad paarid ja mõõdavad puu übermõõtu. Siis mõõdavad üksteist ja võrdlevad. Igal paaril paber, mille üles äärde kirjutab kumbki laps oma nime ja puu nime. Nimede all on kahepoolne teip, kuhu kinnitada lõng. Õpetaja näitab ette, kui kõrgelt puud mõõta.

Märkus: Võib mõõta ka, kui mitme jalalaba või vaksa pikkune on puu übermõõtu?

4. Lugemismäng

- „Leia paariline“ (Külmallik, 2010, lk. 35).

Lapsed jaotatakse kahte rühma. Ühed lapsed saavad pildi (leht, vili, tüvi, juur, oks), teised sõnakaardid. Käskluse peale „*Leia oma paariline*“ peavad paarilised üksteist üles leidma. Kui paar on koos (pilt ja sõnakaart), siis joostakse õpetaja juurde. Kui kõik on paarilise leidnud, näidatakse pilti ja sõnakaarti ka teistele. Paarilised häälivad oma sõna ja ütlevad selle kohta ühe lause (n: juur on mulla sees).

5. Mänguline tegevus

- „Õige või vale“ (Galinskaja, Kelder, Lootsar, Rohtla, 1972, lk. 106).

Õpetaja ütleb väite, kui see on õige, siis lapsed hüppavad kohapeal 3x. Kui vale, siis kükitavad ja raputavad pead.

Hobukastan on talvel raagus – õige

Hobukastani vilju nimetatakse tõrudeks – vale

Hobukastanil on väiksed südamekujulised lehed – vale

Hobukastanilt saab kevadel mahla – vale

Kastanimunadest saab meisterdada loomi – õige

Kastanitega raviti vanasti hobuste kõha – õige

Kastanimunade ümber olev ogadega kest on mürgine – õige

Märkus: Lapsed võivad ka ise väiteid välja mõelda ja teistele esitada.

6. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

Horse Chestnut Shoot. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/65000/65023/65023_horseches.htm.

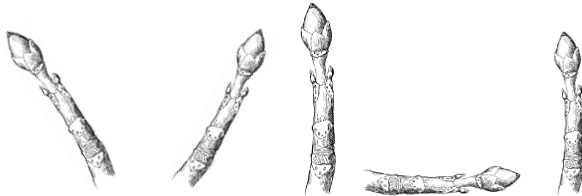
Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

Horse - Chestnut Bud. Külastatud aadressil http://etc.usf.edu/clipart/3200/3283/horse-chestnut-bud_1.htm.

TÖÖLEHT NR. 2

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. MILLISEID TÄHTI SA SIIN NÄED? JOONISTA VEEL KOLM TÄHTE.

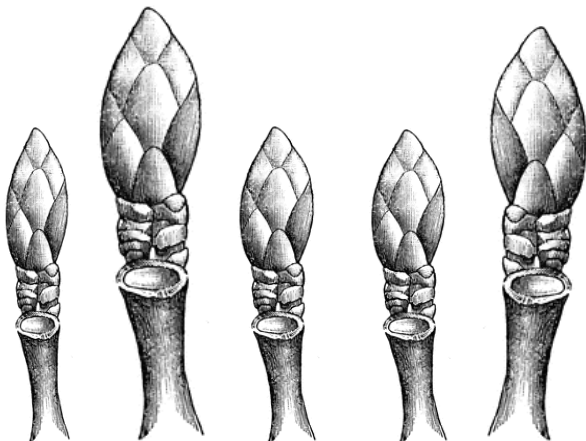
PUNGAD PUHKEVAD .....

2. MILLINE SÕNA EI SOBI KOKKU SÕNAGA HOBUKASTAN? TÕMBA VALELE SÕNALE SININE JOON ALLA.

OKASPUU LEHTPUU KÄBI JUUR TÜVI LEHT KASTAN

VÕRA OKAS VILI PUNG OKSAD MAHL RAAGUS SEEMNED

3. KOOSTA JUTUKE, KASUTA (+, -, =) MÄRKE.

Lisa 20 Hobukastani vaatlus läbi aastaegade

4. õppekäik HOBUKASTAN SUVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Kunst, Keel ja kõne, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaiia õueala; juunis.

Eesmärgid: laps kirjeldab puuga aasta jooksul toimunud muutusi;

laps puistab liiva liimiga joonistatud tööle;

laps kasutab oma jutus erinevaid meeli;

laps häälib ja teeb meeskonnatööd.

Vahendid ja ettevalmistus: pildid hobukastanist erinevatel aastaegadel, igale lapsele A4 joonistuspaper ja PVA liim, kaks komplekti tähti (H, O, B, U, K, A, S, T, A, N).

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Õpetaja ütleb lastele: *Leidke puu, mis kasvatab „siile“ ja minge selle puu juurde siili moodi podisedes.*

2. Hobukastani vaatlemine

- Hobukastani leidmine ja vaatlemine (võra, tüvi, lehed, õied).
- Muutuste leidmine ja kirjeldamine kevadise pildi abil.
- Milline on ilmastiku mõju puule? (päike, tuul, vihm, lumi).
Hobukastan on tormikindel puu, sest tal on hästi arenenud juurestik (Haavik, 2006, lk. 135).
- Kokkuvõtte. Milline oli puu erinevatel aastaegadel?
- Millisel aastaajal oli hobukastan sinu arvates kõige ilusam? Miks?

3. Looduse jälgimise mäng

- „Puu televiisor“ (Tõhk, 2010, lk. 224).

Lapsed heidavad selili puu alla ja jälgivad läbi okste taevast. Iga laps räägib, mida ta näeb, kuuleb ja tunneb. Õpetaja paneb laste jutu kirja ja sellest valmib raamat.

4. Käeline tegevus

- „Liivapilt“

Lapsed joonistavad liimiga puu osa (n: juured, tüvi, oksad, leht, õied, viljad). Puistavad paberi ettevaatlikult üle kuiva liivaga ja jätavad kuivama. Hiljem valavad ülearuse liiva maha ja pilt on valmis. Laps näitab pilti kaaslastele, kes arvavad ära, mida on pildil kujutatud.

5. Mänguline tegevus

- „Tähtede teatejooks“ (omalooming).

Moodustatakse kaks võistkonda. Mõlemad võistkonnad saavad endale segamini tähed (H, N, B, A, K, U, S, A, T, O). Võistkonnad peavad hääliches panema tähed õigesse järjekorda, et saaks sõna HOBUKASTAN. Võistkonna esimene laps võtab esimese tähe (H), teine laps (O) tähe jne. Kui kõik võistkonna liikmed on tähed kätte saanud algab teatevõistlus. Kui õpetaja ütleb: *Tähelepanu, valmis olla start!* jooksevad mõlema võistkonna esimesed oma tähtedega märgini, panevad tähe maha ja jooksevad tagasi ning annavad plaksu teisele võistlejale. Võidab võistkond, kes esimesena lõpetab. Pärast vaadatakse üle, kas tähed on ikka õiges järjekorras.

Märkus: Tähed tuleb panna korralikult üksteise kõrvale.

6. Lõpetav tegevus

Lapsed kallistavad puud ja soovivad talle head.

7. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

TÖÖLEHT NR.3

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. KIRJUTA, MILLISE AASTAAJA JUURDE SÕNA KUULUB?

RAAGUS PUU

VILI

ÕIS

LEHT

.....

.....

.....

.....

2. JOONISTA, MIDA VAJAB PUU KASVAMISEKS?

1. õppekäik PÄRN SÜGISEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Muusika, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; oktoober.

Eesmärgid: laps mõistatab mõistatust ja arutleb selle üle;

laps leiab puu juures sügise märke;

laps kuulab tähelepanelikult juttu;

laps laulab tuttavat laulu erineva intonatsiooniga;

laps kirjeldab pärnaõietee maitset, lõhna ja värvust.

Vahendid ja ettevalmistus: luubid, topsid tee joomiseks, termosega pärnaõietee.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

Mõistatus pärnast: *Mõista, mõista, mis see on: selle puu õitest saab hea ravimtee külmetuse ja gripi vastu* (Saimre, 2010, lk.18).

- Lapsed jooksevad pärna juurde ja teevad seal 10 kükki ja 10 plaksu.
- Lapsed arutlevad mõistatuse üle.

2. Pärna vaatlemine

- Võra vaatlemine
- Tüve vaatlemine, katsumine, nuusutamine.
- Lehe vaatlemine luubiga (lehelaba, leheroots, leheserv). Võrrelda lehte mõlemalt poolt, erinevuste leidmine. Tuulise ilmaga kuula puu kohinat ja lehtede sahinat.
- Pärna viljade vaatlemine.
- Puul on veel üks osa, mis on puu kasvamiseks väga vajalik. Mis see on?

3. Vestlus

- „Sügise tunnused“ (Aher, 2005, lk. 29).

Õpetaja räägib lastele sügise tunnustest. *Sügisel valmivad puudel viljad. Kas sa oskad mõnda puud nimetada? Puud hakkavad valmistuma puhkeperioodiks, s.t. toitained lähevad lehtedest okstesse ja tüvesse. Paljudel puudel ja ka põõsastel pole lehtedel rohelist värvi enam üldse näha. Sügisel ja talvel on tugevad tuuled – kui lehed jääksid puule, siis võiksid oksad ära murduda. Lehed on ka sellepärast vaja langetada, et nende kaudu ei auraks enam maa seest juurtega pumbatud vett õhku – jäätunud maast ei saa juured vett kätte ja puu kuivaks ära. Sellepärast on puud talvel raagus. Mahalangenud lehed on kasulikud ja muutuvad kõduks,*

millest saavad toitu puu ning putukad. Teede pealt pühitakse lehed ära, sest need muutuvad vihmaga libedaks ja inimesed võivad kukkuda. Vaata nüüd ringi, milliseid sügise märke sa pärnapuu juures leiad?

4. Muusikaline tegevus + Liikumine

- „Lehed ja tuul“ (Löbin, 2012).

Vallatlevad sügiskuul rõõmsalt lehed igal puul.

Lehed siki-sakilised, sügiskulla värvilised.

Aga siis kui tõuseb tuul, sosistavad lehed puul:

Millist lehte soovid sa, kelle võtad tantsima?

Lehed siki-sakilised, sügiskulla värvilised.

Kuulake, mis vastab tuul!

Soovin lehte pärnapuult.

Lapsed moodustavad ringi ja on mängult „puulehed“. Üks lastest on „tuul“ ja läheb ringi keskele. Lapsed laulavad tuttavat laulu ja kõnnivad ringis. Kui „tuul“ ütleb: „*Soovin lehte pärnapuult!*“, jooksevad kõik lapsed laiali. Kelle „tuul“ kätte saab, hakkab uueks „tuuleks.“ Märkus: Laulda saab kurvalt, rõõmsalt, uhkelt jne (küsida lastelt).

5. Jutu kuulamine

- „Pärnapuu“ (Loodusraja muinasjutud, 2013, lk. 9).

Ühe toreda lasteaia hoovil elas üks uhke pärnapuu. Tema okstel olid kodu leidnud endale erinevad linnud ja putukad. Vihma korral pakkus ta lastele kaitset. Aga ta oli väga suur ja tema oksad varjasid päikest, mis ei rõõmustanud lapsi – puu all oli alati vilu ja jahe. Palaval suvel oli see muidugi tore. Ühel sügisel jäid aga väga paljud lapsed haigeks – neil oli köha, nohu ja palavik. Peale pikka kodus olemist ja ravimist said lapsed taas lasteaias kokku ja arutasid, mis kellegil viga oli ja kuidas nad end ravisid. Lapsed kirjeldasid erinevaid rohtusid – oli pruune ja roosasid vedelikke, oli kibedaid ja magusaid siirupeid. Mõned lapsed aga ei jäänudki haigeks ja kõik imestasid, kuidas neil see õnnestus. Selgus, et nemad olid terve sügis iga päev kaks lusikatait mett söönud. Anett rääkis, et tema ei pidanudki mingisuguseid pudelist pärit rohtusid võtma, tema jõi ainult teed meega ja sai väga ruttu terveks. Anetti vanaema seletas, et see tee ja mesi on võluväga - need on mõlemad pärit pärnapuult. Pärnapuul pidi nimelt olema võluvägi - pärnaõites on ained, mis ei lase batsillidel ja viirustel inimestele kurja teha. Selle peale meenus lastele, et ka nende mänguplatsil on üks pärnapuu. Nad uurisid õpetajalt, kas nende puult saab ka õisi korjata, et nendest teed teha. Õpetaja rääkis, et saab küll, aga alles suvel. Kuna suvi oli veel kaugel, otsustasid lapsed õue minnes oma pärnapuud kiitma minna. Enam ei olnud lapsed kurvad, et puu neile suvel väga palju

päikest ei näidanud ja nende mänguplatsi jaheda tuulekesega varustas. Kevade saabudes oli puul palju õisi, millelt mesilased said nektarit korjata ja mett teha, ning suvel said lapsed tee jaoks õisikuid korjata.

Märkus: Lapsed räägivad, kuidas nemad end haigena ravivad.

6. Lõpetav tegevus

- Pärnaõietee joomine

Millise maitse-, lõhna- ja värvusega on pärnaõietee?

7. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

American linden, showing wire guard. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/52600/52659/52659_american_lin.htm.

TÖÖLEHT NR.1

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. KIRJUTA PUU JUURDE PUU OSAD – JUURED, TÜVI, VÕRA, OKSAD, LEHED. PUUDUVAD PUU OSAD JOONISTA ISE JUURDE.

2. KUIDAS SULLE MAITSES TÄNANE TEE?

1. ....

2. ....

3. ....

2. õppekäik PÄRN TALVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Matemaatika, Kunst, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; jaanuar - veebruar.

Eesmärgid: laps leiab pärna pildi järgi;

laps kirjeldab puuga toimunud muutusi;

laps uurib pärna võrset;

laps koputab rütmi ja kuulab mida puu vastab;

laps mõõdab puu kõrgust;

laps joonistab oma jälgedega puu.

Vahendid ja ettevalmistus: pilt sügisest pärnapuust, mõõdulint, puupulgad.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

- Otsi pildi järgi.

Õpetaja näitab pilti sügisest pärnapuust ja lapsed lähevad puu juurde hanereas.

2. Pärna leidmine ja vaatlemine

- Lapsed leiavad pärnapuu, mida sügisel vaatlesid. Puu juures tehakse 10 hüpet tagurpidi.
- Millised muutused on puuga toimunud? (lapsed kirjeldavad pildi järgi sügisest pärnapuud, leiavad sarnasusi ja erinevusi).
- Võrsete vaatlemine ja uurimine.
- Lapsed otsivad puu alt pärna vilju, mis varisevad kogu talve jooksul.

3. Muusika

- „Koputa oma puud“ (Tõhk, 2006, lk. 76).

Laps võtab endale pulga ja valib ühe pärnapuu.

- Koputa oma puud.
- Kuula, mida ta sulle vastab?
- Võrdle eri puude kui elavate instrumentide kõlasid.
- Rähnimäng.

4. Matemaatiline tegevus

- Puu kõrguse mõõtmine (Aher, 2005, lk. 38).

Puu mõõtmiseks võib kasutada karjapoisi meetodit. Laps eemaldub puust nii kaugele, kuni ta ette kummardudes ja jalgade vahelt vaadates näeb puu latva. Mõõdetakse kaugus sellest kohast puuni. See kaugus ongi ligikaudu võrdne puu kõrgusega.

5. Kunstiline tegevus

- „Jäljed lumel“ (omalooming).

Enne töö alustamist vaadatakse veel üle, milline on pärna võra. Lapsed otsivad endale koha, kus on tallamata lumi ja alustavad oma jälgedega puu joonistamist tüvest.

Märkus: Võib teha ka ühistööna.

6. Kinnistav tegevus

- Jooksumäng „Õige või vale“ (Galinskaja, Kelder, Lootsar, Rohtla, 1972, lk. 106).

Õpetaja seisab puust 5-10 m kaugusel ja ütleb puuga seotud lihtsaid väiteid. Kui väide on tõene, siis lapsed jooksevad puuni, kui väär, siis õpetaja juurde.

Pärn on okaspuu – vale

Pärnal muutuvad lehed sügisel kollaseks – õige

Pärnapuult saab kevadel mahla – vale

Pärn on talvel raagus – õige

Pärnaõitest saab valmistada teed – õige

Pärna viljad kukuvad maha talve jooksul – õige

Puud saab mõõta karjamehe meetodiga – õige

3. õppekäik PÄRN KEVADEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Kunst, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; kevadel (aprill).

Eesmärgid: laps moodustab kolmese grupi ja leiab puu tema lehe järgi;

laps uurib puud läbi erinevate meelte;

laps põhjendab oma vastuseid;

laps näeb värve ja värvitoone lähemal ja kaugemal;

laps peab kinni reeglitest.

Vahendid ja ettevalmistus: pärnaleht, pilt talvisest pärnapuust.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

- Otsi puu tema lehe järgi.

Õpetaja näitab lastele pärnapuu lehte ja palub lastel minna selle puu juurde kolme kaupa koos.

2. Pärna uurimine ja vaatlemine

- „Puu uurimine“ (Aher, 2005, lk. 11).

Õpetaja sosistab igale kolmesele grupile ülesande:

- Nuusuta, kuidas puu koor, leht ja vili lõhnab?
- Katsu, missugune on tema koor, leht, vili.
- Leia, mis on selle puu otsast kukkunud.
- Kallista puud, mis tunne sul on?
- Kuula, mis häält puu teeb?
- Vaatle, kas kõik selle puu lehed, oksad on ühesugused jne.

Peale ülesande täitmist räägivad lapsed, mida nad nägid, tundsid või kuulsid.

- Muutuste otsimine ja võrdlemine talvise pildi põhjal.

3. Sõnamäng

- „Kumb sa meelsamini oleksid?“ (Külmallik, 2010, lk. 51).

Mängijad seisavad ringis. Valitakse kaks last, kes lähevad ringi sisse. Üks laps küsib teiselt: „*Kumb sa meelsamini oleksid, kas leht või juur?*“ Teine laps peab ühe asja kasuks otsustama (näiteks: olen leht, siis ma saan tuule käes kiikuda). Seejärel vahetatakse osad. Mida fantaasiarikkamad on vastused, seda lõbusam on mäng. Kui mõni mängija ei oska põhjendust leida, saavad ringis olijad teda aidata.

4. Kunstiline tegevus

- „Värvid lähemal ja kaugemal“ (Tõhk, 2010, lk. 224).

Lapsed vaatlevad pärnapuud lähemalt ja kaugemalt. Lähemal on värvitoonid tugevamad, kirkamad ja toone on kergem eristada. Kaugemal on värvitoonid pastelsemad, ähmasemad, tumedamad. Lapsed joonistavad vaatlustulemused paberile.

5. Mänguline tegevus

- „Tuul ja pilved“ (Raadik, 2009, lk. 23).

Mänguväljak on taevas, kus lapsed moodustavad kätest kinni hoides väikeste rühmadena lapergused „pilved“. „Pilv“ peab koosnema vähemalt kolmest mängijast. Valitakse „tuul“, kes hakkab puhudes „pilvi“ taga ajama. Pilved põgenevad tuule eest. Kui tuul jõuab mõne pilveni ja puudutab selle mängijat, siis saab sellest mängijast ka tuul. Niimoodi muutub tuul aina tugevanaks, saades juurde uusi puhujaid. Mängitakse seni, kuni pole järel ühtegi pilve, s.t. vähemalt kolmest mängijast koosnevat ringi.

Reeglid: Pilve moodustanud mängijad ei tohi tuule eest põgenedes kätest lahti lasta. Kui see juhtub, „sajab pilv tühjaks“, s.t. lahkub mängust. Pilvest lahkunud mängija ei tohi püüda oma pilve.

6. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.).

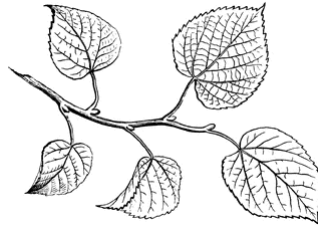
Basswoods Buds. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/4800/4810/buds_1.htm.

TÖÖLEHT NR.2

NIMI:..... KUUPÄEV: .....

1. MILLISELE PUULE KUULUB SEE OKS?

SEE ON _ _ _ _ OKS.

2. OTSI PUID JA VÄRVI LEHTPUUDE RUUDUD HELEROHELISEKS.

HOBUKASTAN MÄND KASK KUUSK TAMM PÄRN VAHER

A	N	H	Ö	K	S	M	Ä	N	D
T	A	M	M	A	M	E	T	O	B
V	K	G	I	S	V	A	H	E	R
M	S	L	P	K	T	R	A	P	U
H	O	B	U	K	A	S	T	A	N
P	Ä	R	N	J	K	U	U	S	K

3. JOONISTA KOLM SUURT JA KAKS VÄIKEST PÄRNALEHTE.

4.õppekäik PÄRN SUVEL

Valdkond: Mina ja keskkond, Keel ja kõne, Muusika, Liikumine.

Koht ja aeg: lasteaia õueala; juuni.

Eesmärgid: laps leiab pärnapuu lõhna järgi;

laps kirjeldab puuga aasta jooksul toimunud muutusi;

laps teab, kuidas pärnaõisi korjata ja kuivatada;

laps moodustab hulki ja patsutab rütmi;

laps peab liikumismängu mängides kinni reeglist.

Vahendid ja ettevalmistus: riidest kott kuivatatud pärnaõitega, pilt kevadisest pärnapuust, kaks nõõri ringi tegemiseks, 20 kivi.

Tegevusjuhised:

1. Sissejuhatav tegevus

- Otsi puu lõhna järgi.

Õpetaja annab lastele nuusutada riidest kotikest, mille sees on eelmisel aastal kuivatatud pärnaõied. Lapsed peavad lõhna järgi ära tundma, mis puu see on ja selle puu juurde lendama sumisedes nagu mesilased.

- Kohale jõudes räägivad lapsed, mis lõhna nad tundsid.

2. Pärna vaatlemine

- Pärna leidmine ja vaatlemine (võra, tüvi, lehed). Pärn on puu, mis õitseb pärast seda, kui lehed on ammu puhkenud (juulis).
- Muutuste leidmine ja kirjeldamine kevadise pildi abil.
- Kokkuvõtte. Milline oli puu erinevatel aastaegadel?
- Millisel aastaajal oli pärn sinu arvates kõige ilusam? Miks?

3. Arutelu

- Kuidas pärnaõisi koguda ja kuivatada?

Pärnaõisi on õige koguda kohe õitsemise alguses. Korjates on kuulda ümberringi suminat. Ringi vaadates on näha tillukesi õietähti. Sikutada tuleb tähekesed koos tiibadega ükshaaval võrsete küljest lahti ja pista kaelariputatud kotti. Korjatud õied tuleb kodus laotada laiali ja kui nad on kuivanud, tuleb sulgeda õhukindlasse nõusse. Nii on nad kasutuskõlblikud kaks aastat (Relve, 1998, lk. 153).

- Miks ei tohi korjata pärnaõisi tänavate ja teede äärest?

Õisi ei tohi korjata tänavate ja teede äärest, sest seal võivad nad sisaldada mürgiseid ühendeid (Relve, 1998, lk.152).

4. Rütmiline sõnamäng

- „Leht, leht, juur“ (Mänd, 2008, lk. 32).

Mängijad istuvad ringis. Mängujuht lepib mängijatega kokku, missuguseid hulki moodustatakse (nt puuosad). Mängujuht patsutab kaks korda põlvedele, nimetades samal ajal näit. „leht, leht“ ja siis patsutab naabri põlvedele, öeldes „juur“. Järgmine mängija patsutab oma põlvedele kaks korda, öeldes „Juur, juur“ ja mõtleb uue puuosa ning patsutab seda öeldes järgmisele mängijale põlvele ühe korra. Mäng jätkub, kuni ring saab täis.

Märkus: Võib moodustada hulki erinevatest lehtpuudest, lehtede värvustest. Lapsed ise võivad teha ettepanekuid, milliseid hulki moodustada.

5. Mänguline tegevus

- „Lõbus mäng“ (Külmallik, 2010, lk.24).

Mängijad jaotatakse kahte võistkonda, kes rivistuvad teineteisest 10-15 meetri kaugusele. Mängijad on käsuli üksteise kõrval. Mõlema võistkonna mängijatele on jagatud ühesugused kaardid puulehtedega. Enne vaadatakse üle ja korratakse, millise puu lehed kaartitel on. Oluline, et mõlemas võistkonnas oleks täpselt ühesugused kaardid. Kaardid on asetatud mängijate ette maha. Mõlema võistkonna juures on nõõrist tehtud ring saagi panemiseks. Määratakse ära võistkondade vaheline keskpunkt. Mängujuht asetab kivi keskpunktile ja hüüab mõne mängus oleva kaardi nimetuse. Mõlemad võistlejad, kellel on ühesugused kaardid, proovivad jõuda esimesena kivini ja selle endale haarata. Kiirem viib saagi oma võistkonna juures olevasse ringi. Kui kivid ja kaardid on otsas, siis loevad meeskonnad kivid üle. Võidab see meeskond, kes rohkem kive saanud.

Reegel: Ohutuse mõttes lepatakse eelnevalt kokku, et palli tohib haarata küljega, et vältida peadpidi kokku põrkamist.

6. Lõpetav tegevus

- Lapsed kallistavad pärnapuud ja soovivad talle midagi head.

7. Kinnistav tegevus

- Töölehe täitmine õues.

Töölehe koostamisel kasutatud allikad:

Clipart Etc: An online service of Florida`s Educational Technology Clearinghouse (s.a.). *Tilia Fruit*. Külastatud aadressil

http://etc.usf.edu/clipart/49600/49628/49628_tilia_fruit.htm.

NIMI: ..... KUUPÄEV: .....

1. MILLISEL AASTAAJAL ÕITSEB PÄRN? TÕMBA ÕIGELE VASTUSELE JOON ALLA.

KEVAD SUVI SÜGIS TALV

2. VÄRVI ESIMESES REAS VIIMANE LEHT, TEISES REAS ESIMENE LEHT JA KOLMANDAS REAS KESKMINE LEHT.

3. MITU PÄRNALEHTE ON KOKKU?

VASTUS: .....

KÜSIMUSED INTERVJUU LÄBIVIIMISEKS

I. *Taustaküsimused.*

Küsimused, mis on seotud abimaterjalide vajalikkusega Teie igapäevatoos.

1. Kui tihti Te kasutate lisamaterjali erinevate teemade käsitlemiseks?
  - Kui kerge on vajalikku materjali leida?
2. Millistes ainevaldkondades olete läbi viinud vaatlustegevusi?
3. Kui tihti viite õues läbi vaatlustegevusi?
4. Kuidas olete läbi viinud puude vaatlusi?
5. Milliseid meetodeid olete kasutanud erinevate puuliikide tutvustamiseks?
  - Kas olete viinud läbi puude aastaringseid vaatlusi?

II. *Põhiosa. Küsimused abimaterjalide kohta.*

Olles läbi lugenud minu poolt koostatud abimaterjali, siis sooviksin teada:

1. Kuivõrd on abimaterjal kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga?
2. Mis Teie arvates ei ole kooskõlas? Tooge näiteid.
3. Millised on Teie ettepanekud abimaterjali muutmiseks, et saavutada paremat kooskõla KELA riikliku õppekavaga?
4. Kui loogiline on Teie jaoks abimaterjali ülesehitus?
  - Märksõnadena – sissejuhatus, põhiosa, lõpetav tegevus, kinnistav tegevus.
5. Kuivõrd võimaldavad koostatud materjalid ja tegevused erinevate valdkondade integreerimist? Tooge näiteid.
6. Mida peate „Mändi“ tutvustava materjali tugevuseks? Tooge näiteid.
  - Mida ja miks muudaksite?
7. Mida peate „Kaske“ tutvustava materjali tugevuseks? Tooge näiteid.
  - Mida ja miks muudaksite?
8. Mida peate „Hobukastanit“ tutvustava materjali tugevuseks? Tooge näiteid.
  - Mida ja miks muudaksite?
9. Mida peate „Pärna“ tutvustava materjali tugevuseks? Tooge näiteid.
  - Mida ja miks muudaksite?
10. Millised tööjuhendid toetavad Teie hinnangul laste varasemaid teadmisi puudest? Tooge näiteid.

11. Missuguseks hindate tegevuste eakohasust? Palun põhjendage oma arvamust.
12. Kuidas hindate töölehtede vajalikkust 6-7.a.lastele puude tutvustamiseks? Põhjendage.

III. Intervjuud kokkuvõtavad küsimused.

1. Millised olid Teie ootused abimaterjalile?
  - Mida peate abimaterjali tugevuseks?
  - Milles näete nõrkusi?
2. Kirjeldage, millised on Teie arvates huvitavad meetodid tegevuste läbiviimiseks?
Põhjendage.
3. Milliseid soovitusi annate abimaterjali täiustamiseks? Põhjendage.
4. Kuidas loodud abimaterjal Teie arvates täidab oma eesmärgi (puude tutvustamisel lastele)?
5. Mil määral toetab koostatud abimaterjal Teid igapäevatoos? Tooge palun näiteid.
  - Kas õpetajana kasutaksite koostatud abimaterjali?
6. Mida soovite veel lisada?

Kokkuvõtte tegemine ja intervjuueeritava tänamine.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karin Kalson-Repp (14.05.1969)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsensi) enda loodud teose

Abimaterjal Põlva lasteaed Lepatriinu õpetajatele puude aastaringseks käsitlemiseks 6-7aastaste lastega, mille juhendaja on Marianne Olbrei.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsensi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Põlvas, 13.05.2016